

IBSEN – ROIHA

NUKKE- KOTI

KOHTAUKSIA
ERÄÄSTÄ
AVIOEROSTA

ENSI-ILTA
8.9.2023

MATERIAALIPAKETTI KOM-TEATTERIN NUKKEKOTI-ESITYKSEN KÄSITTELYYN

Sukellus näytelmään ja teatterin lukutaitoon

Koostanut KOM-teatterin yleisöyöntekijä

Maaretta Riionheimo

NUKKEKOTI

Tuoreista klassikkotulkinnoistaan tunnettu ohjaaja **Mikko Roiha** tuo oman aikansa kauhukakaran, Henrik Ibsenin, Nukkekodin KOM-teatteriin syksyllä 2023.

Henrik Ibsen oli todellinen shokkitaiteilija, ”nuori lupaava lahjakkuus”, josta kasvoi modernin draaman isä. Romanttisena perhedraamana alkava Nukkekoti kohahdutti aikanaan viktoriaanisten avioliittonormien ja naisen alistetun aseman terävällä kritiikillä, ja kietoutuu yhä ajankohtaisiin ihmisarvon ja tasa-arvon teemoihin.

Roihan Nukkekoti sijoittuu 2000-luvun alun Suomeen. Rahan ja rakkauden, vallan ja petoksen teemoja ruoditaan nyt leveällä poljennolla Pohjanmaan lakeuksilla.

”Kaikki onnelliset perheet muistuttavat toisiaan, jokainen onneton perhe on onneton omalla tavallaan”, Leo Tolstoi toteaa Anna Kareninan alussa. ”Kenellä on oikeus onnettomaan avioliittoon?” kysyy Mikko Roiha.

Näyttämöllä: Aleks Holkko, NIko Saarela, Vilma Melasniemi, Markus Riuttu ja Tiina Weckström

Sovitus, ohjaus ja lavastussuunnittelu: Mikko Roiha

Äänisuunnittelu: Jani Rapo

Pukusuunnittelu: Riitta Röpelin

Maskeeraus: Leila Mäkynen

Yleisötyö: Jenni Bergius, Rosa-Maria Perä ja Maaretta Riionheimo

KOM-TEATTERI

Helsinkiläinen vuonna 1971 perustettu KOM-teatteri on yksi Suomen vanhimmista ryhmämuotoisista teattereista, jolla on oma vannoutunut ja alati kasvava katsojakuntansa.

KOM-teatteri on syntynyt palosta vaikuttaa yhteiskuntaan ja tehdä korkeatasoista, taiteellisesti kunnianhimoista sekä monimuotoista teatteria. Se on vuosikymmenten aikana kiertänyt esityksillään ympäri maailmaa, julkaissut useita klassikkoasemaan nousseita levyjä, tuottanut konsertteja ja lukemattomia esityksiä, jotka ovat jättäneet lähtemättömästi jälkensä Suomen teatterihistoriaan. KOM on toiminnallaan puolustanut vapauden, veljeyden ja tasa-arvon periaatteita tehden esityksiä muuttuvasta yhteiskunnasta ja yksilöistä sen puristuksessa.

KOM on tehnyt etenkin uutta kotimaista draamaa, mutta myös kansainvälisiä klassikkoja, romaanidramatisointeja, musiikkiteatteria, komediaa, tragediaa ja kaikkea siltä väliltä. KOM- teatterin lauluja paremmasta maailmasta lauletaan edelleen kaikkialla Suomessa ja jokainen KOMin sukupolvi kirjoittaa omat laulunsa. KOM-teatteri katsoo tulevaisuuteen, muistaa menneisyytensä ja on valmis uudistumaan yhteiskunnan mukana — periaatteistaan tinkimättä.

KOM-teatterilla on kaksi näyttämöä: varsinainen teatterisali, jossa on noin 300 paikkaa sekä rohkeita taiteellisia avauksia varten perustettu Aulanäyttämö.

KOM-teatterissa on vakituinen ensemble. Lisäksi KOM käyttää jatkuvasti esityksissään vierailevia eturivin taiteilijoita ja muuta henkilökuntaa. KOM-teatteria johtaa teatterinjohtaja ohjaaja Lauri Maijala.

UUDISTUNUT OPEPAKETTI

Hyvä opettaja ja yhteistyökumppani. Käsissäsi on KOM-teatterin uudistunut opepaketti. Sen painopiste on aiempaa painokkaammin teatterin lukutaitoa tukevissa ja näytelmän maailmaa avaavissa tehtävissä. Tämänkertainen paketti sisältää myös korvaavia tehtäviä niille, jotka eivät teatteriin pääse.

Syksyn 2023 esityksen ohjaaja Mikko Roiha on tarttunut Ibsenin klassikkoteokseen Nukkekotiin, jonka ihmissuhdeasetelmat ovat yhtä tunnistettavia nyt kuin näytelmän ilmestyessä 1879. Psykologinen trilleri on valmis, kun itsepetoskaan ei enää kannata. Kuka saa, kuka antaa ja millä hinnalla kauppaa käydään? Tämänkertainen opepaketti on jaettu seuraavasti:

1. TEATTERIN LUKUTAITO JA SUKELLUS NUKKEKOTIIN (s. 5-19)
2. ESITYKSEN PURKU, TULKINTA JA TUNNISTETTAVUUS (s. 20-30)
3. VALHEET JA VAIHTOKAUPPA VÄLILLÄMME (s. 31-41)
4. KORVAAVAT TEHTÄVÄT (s. 42-56)

Paketti koostuu draamaa hyödyntävistä harjoitteista sekä kirjoittamiseen ja keskusteluun pohjautuvista tehtävistä. Kaikki harjoitteet ovat muokattavissa ryhmälle sopiviksi, ja niitä voi käyttää myös vain osittain, mikäli toiminnallisuus koetaan luokassa haasteelliseksi. Toivomme harjoitteiden syventävän oppilaiden katsomiskokemusta aihekohtaisen pureskelun sekä esityksen ja oppilaan oman ajattelun välisen suhteen kautta.

Tehtävät on rakennettu yhteiskunnallisen ja yksityisen välimaastoon, jotta käsiteltävään materiaaliin syntyisi omakohtainen suhde ja ymmärrys. KOM-teatteri haluaa kannustaa oppilaita itsenäisen ajattelun kehittämiseen, ryhmätyöskentelytaitojen parantamiseen ja rohkeaan ilmaisuun.

Tehtävät suositellaan valittaviksi ryhmäkohtaisesti, matalan kynnyksen periaatetta noudattamalla. Pienikin siis riittää. Myös sopiva tila, kuten auditorio tai liikuntasali helpottaa toiminnallista työskentelyä. Jos mahdollisuuksia tähän ei ole, kannattaa luokkahuoneen tuolit asettaa ympyrämuodostelmaan ennen tuntien alkua. Kiitos tärkeästä työstäsi oppilaiden ja KOM-teatterin kanssa!

Lämpöisin terveisin KOM-teatterin yleisötyöntekijät: Malla, Jenni ja Rosa

Sisällys

1. TEATTERIN LUKUTAITO JA SUKELLUS NUKKEKOTIIN	6
1.1 TEATTERITAIDE TUTUMMAKSI.....	6
1.2 LYHYT HENKILÖKOHTAINEN TEATTERIHISTORIA	7
1.3 NÄYTELMÄN RAKENNUSAIKESKSET	7
1.4 MONOLOGISTA DIALOGIKSI	10
1.5 DIALOGIHARJOITUS OSA 2: SANO SE EMOJEIN	11
1.6 TEATTERI-AIHEINEN PICTONARY TAI ALIAS-PELI	12
1.7 SISÄÄNHEITTO NUKKEKOTI-NÄYTELMÄÄN.....	14
1.8 IBSEN-FAKTOISTA IBSEN-FIKTIOTA	16
1.9 TYYLILAJILEIKKI: UUDET VAATTEET - UUDET AATTEET	18
2. ESITYKSEN PURKU, TULKINTA JA TUNNISTETTAVUUS	20
2.1 LÄHIKUVASSA ARON JA HEIKKI.....	20
2.2 JOO -EI -LISTAUS.....	21
2.3 JUONIJANA	22
2.4 MONTAKO "VIRHETTÄ" LÖYDÄT?	22
2.5 MENNEISYYDEN KOTILEIKIT	26
2.6 PUOLIKKAISTA KOKONAINEN -PODCAST	26
2.7 MINÄ-ME-KRIITIKKO.....	27
2.8 HUS SANANLASKUUN SIITÄ.....	29
3. VALHEET JA VAIHTOKAUPPAA VÄLILLÄMME	30
3.1 IHMISSUHTEET MEIDÄN	30
3.2 IHMISPALLOJA KAARELLA	31
3.3 TÄYDELLISTÄ ELÄMÄÄ TÄYDELLISISSÄ KULISSEISSA	33
3.4 TARINOITA ITSEPETOKSESTA	35
3.5 INSIDE - OUTSIDE MINÄ	36
3.6 MONENLAISET SOPPARIT	37
3.7 SUKUPUOLIOLETETTUJA VALHEELLISIA KOHTAUKSIA	39
3.8 VAADIMME TASA-ARVOA -MIELENOSOITUS	40
4. KORVAAVAT TEHTÄVÄT.....	41
4.1 PIENI PALA NUKKEKOTIA.....	41
4.2 VIRTAEVOT DIALOGIROMAANINA	45
4.3 BARBIE-ELOKUVA - JOHDANTOKURSSI FEMINISMIIN.....	46
4.4 RUNOANALYYSI	48
4.5 MAAILMA ILMAN ESITAISTELIJOITA	50
4.6 PATSAILLA TAVATAAN.....	51
4.7 HAVAINNOINTITEHTÄVÄ: "SUURI MISSIO"	52
4.8 MATKALLA	53

1. TEATTERIN LUKUTAITO JA SUKELLUS NUKKEKOTIIN

1.1 TEATTERITAIDE TUTUMMAKSI

Tee tutkivaa oppimista ja valmistaudu teatterivierailuun pohtimalla muun muassa alla olevia kysymyksiä. Kysymykset saattavat syventää teatterikokemustasi, jos mutustelet niitä ennen vierailua, sen aikana tai jälkeen. Kysymysten tarkoituksena on suunnata havaintotodellisuus teatteritaiteen olennaisiin tekijöihin, vahvistaen teatterin lukutaitoa ja nähdyn ymmärtämistä. Voit pohdiskella muun muassa seuraavia asioita:

Mitä teatteri on ja mikä on sen tehtävä?

Mikä tekee teatterista erilaisen muihin taiteenlajeihin verrattuna?

Keitä ammattilaisia teatterissa työskentelee?

Kuka päättää mitä teatterissa esitetään?

Minkälaisia työvaiheita esityksen ensi-iltaan saattamisessa tiedät?

Mitä eri taiteenlajeja teatterissa hyödynnetään?

Mitkä ovat teatterin näkymättömät säännöt (edes yksi sääntö)?

Mikä on ohjaajan, dramaturgin ja näyttelijöiden keskinäinen suhde?

Mikä on yleisön rooli ja vaikutus esityksessä?

Millä eri keinoin teatterissa kommunikoidaan?

Mikä teatteriesitys on jäänyt erityisesti mieleesi ja miksi?

1.2 LYHYT HENKILÖKOHTAINEN TEATTERIHISTORIA

Tämä on astetta artsumpi tehtävä, vaikka lähtökohdat ovatkin perinteiset. Ota pari ja kerro minkälainen on oma henkilökohtainen teatteritaustasi, jos sinun tulisi kertoa se lyhyesti parillesi jommallakummalla seuraavista tavoista:

1. Aristoteleen draaman kaarta hyödyntäen, siten että kertomuksessa on selkeä alku, keskikohta ja loppu.

2. Kubistisen rakenteen kautta, niin että esiin tuot välähdyksenomaisia muistoja ja tapahtumasirpaleita satunnaisjärjestyksessä omista teatterikokemuksistasi.

Miten tarinasi jäsentyy tai miltä fragmentaarinen koosteesi kuulostaa? Kertokaa lyhyet historiikit valitsemallanne tavalla toisillenne. Yhdistäkää tarinanne tai koosteenne lopuksi yhdeksi yhteiseksi lauseeksi ja jakakaa lause koko luokalle. Kuunnelkaa jokaisen parin lauseet!

1.3 NÄYTELMÄN RAKENNUSAINEKSET

Näytelmä rakentuu monista eri osasista ja osasten osasista. Se koostuu näytöksistä, kohtauksista, tilanteista, dialogeista, monologeista, näyttämöohjeista, valoista, äänitehosteista, musiikista, skenografiasta sekä tyyllilajista ja rakenteesta, jotka määräävät missä rytmissä ja millä tavalla materiaali viime kädessä esitetään. Katsojan on vedettävä johtopäätökset tarinasta, tarinan henkilöistä, heidän taustoistaan, heidän keskinäisistä suhteistaan, salaisuuksistaan, haasteistaan ja pyrkimyksistään.

Draama ei kuvaile eikä kerro, se näyttää. Draama on toimintaa, joka tutkii ihmisen käyttäytymistä, tilanteita, joihin ihminen joutuu. Se on usein tarinaansa suurempi ja heijastelee isompia ilmiöitä, vallitsevia normeja tai yhteiskunnallisia oloja. Hyvä näytelmä haastaa keskustelemaan maailmankuvasta ja ihmiskäsityksestä, moraalista, kausaliteeteista ja tekojen seurauksista.

Käydään seuraavaksi näytelmän rakennusaineiksia läpi Heini Junkkaalan ja Satu Rasilan tekemän koosteen *Ohjeita näytelmän lukemiseen* pohjalta. Tässä homma peruspalikoiltaan:

TARINA

Minkä tarinan näytelmä kertoo? Tarina mahtuu pariin lauseeseen ja se kerrotaan päähenkilön näkökulmasta. Tarina on abstrahoitavissa juonesta. Tarina on se, mitä on tapahtunut, mistä on kysymys. Tarina on tapahtumien todellinen järjestys, siksi se on aina kronologinen.

Mikä on Nukkekodin tarina? Kerro se parilla lauseella?

JUONI

Juoni on se, miten tarina kerrotaan. Samasta tarinasta voidaan tehdä monta eri juonta, riippuen tekijästä. Sama tarina voidaan kertoa joko kronologisessa järjestyksessä tai epäkronologisen eli rikutun aikarakenteen kautta. Juoni saattaa edetä myös lopusta alkuun, useamman näkökulman kautta, episodimaisesti tai takautumia hyväksi käyttäen.

Miten Nukkekodin juoni kerrotaan? Mistä se alkaa, miten se etenee ja mihin se päättyy?

AIHE

Aihe on näytelmän abstrakti, filosofinen ydin, väite ja havainto maailmasta. Aihe konkretisoituu parhaiten, kun keskustellaan tekstin tunnistuspisteistä: mikä kokemus, ilmiö, tapahtuma, ajatus, idea oli näytelmässä tunnistettava lukijalle.

Mitä aihetta Nukkekoti mielestäsi teoksena käsittelee, Roihan esittämän näkökulman kautta? Entäpä Ibsenin? Vai onko se liki sama?

DRAMATURGIA

Dramaturgia on muotoa, jolla on sisältö. Toimintaa, jolla on tarkoitus. Se on kokonaishahmo, muoto, johon sanottava on järjestetty sen yksittäisten osien järjestykseksi ja keskinäiseksi suhteeksi. Olennaista on, mitkä asiat ovat suhteessa keskenään ja millaisessa suhteessa. Dramaturgisista valinnoista syntyy teoksen rytmi.

Minkälaisia rakenteellisia ja rytmillisiä järjestyksiä havaitset Nukkekodissa? Minkälaista dramaturgista muotoa näytelmä noudattaa?

KOHTAUS

Näytelmä jakautuu pienempiin osiin näytöksiksi, kohtauksiksi ja kohtaukset edelleen tilanteiksi. Kohtaus on ajallisesti ja paikallisesti rajattu tilanne. Kohtaus on toiminnallinen kokonaisuus, joka tapahtuu yhdessä ympäristössä, yhtenä vuorokauden aikana ja käsittelee yhden näytelmään sisältyvän tapahtuman, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Kohtausjaon tarkoitus on jäsentää näytelmän tapahtumat toisistaan erottuviksi tilanteiksi, jotka ovat jännitteisessä suhteessa toisiinsa.

Mikä kohtaus jää teoksesta mieleesi ja miksi? Mikä siinä vangitsee?

HENKILÖT

Roolihenkilöä ja juonta ei voi erottaa toisistaan: juoni liittyy elimellisesti roolihenkilön kehittymiseen. Henkilöiden luonteet rakentuvat toiminnan ja juonen kautta. Henkilön pyrkimys synnyttää juonen, ja juoni puolestaan mahdollistaa luonteen kuvauksen. Päähenkilöllä, tarinan sankarilla, on usein niin sanottu vastustaja, jonka tehtävä draamassa on estää päähenkilöä pääsemästä tavoitteeseensa. Päähenkilön ja vastavoiman taistelu synnyttää draaman.

Kuka on näytelmän päähenkilö? Mitä pyrkimyksiä hänellä on? Mitä esteitä hänen tielleen ilmaantuu? Kuka tai mikä on vastavoima??

KÄÄNNE

Klassisen dramaturgian keskeisin käsite on käänne. Käänne muuttaa päähenkilön toiminnan suunnan vastakkaiseksi. Kääntee auttavat hahmottamaan henkilöiden pyrkimyksiä, jotka puolestaan ovat näytelmän keskeinen eteenpäin vievä voima.

Missä kohtaa tarinassa päähenkilön toiminnan suunta muuttuu?

JÄNNITE

Draamassa keskeistä on se, miten kirjoittaja onnistuu pitämään yllä jännitystä, herättämään lukijassa odotuksia. Näytelmässä voi olla ainakin näytelmän sisäinen, henkilön sisäinen (esim sisäinen ristiriita), henkilöiden välinen tai henkilöiden ja yleisön välinen jännite.

Miten näytelmä ylläpitää jännitettä? Mistä jännite Nukkekodissa syntyy? Milloin jännite on suurimmillaan ja miksi?

Tehtävän alkuperäislähteen löydät tämän linkin takaa:

https://naytelmat.fi/sites/default/files/484_ohjeita-naytelman-lukemiseen.pdf

1.4 MONOLOGISTA DIALOGIKSI

Monologi tarkoittaa yksinpuhelua. Se voidaan osoittaa jollekulle suoraan tai se voi olla sisäistä omaa puhetta. Sisäinen monologi on usein assosiatiivisempaa ajatuksenvirtaa, kuin toiselle suunnattu monologi. Kirjoita jommastakummasta lähtökohdasta käsin monologi jostakin seuraavasta alla olevasta aiheesta, joiden kontekstina toimii ihmissuhde.

1. Raha 2. Valta. 3. Vapaus 4. Vaihtokauppa (ihmissuhteissa)

Kirjoita monologi valitsemastasi aiheesta ihmissuhteessa (joko fiktiivisessä muodossa tai tosielämään pohjautuen). Kirjoita monologi 5 minuutin aikana nostamatta kynää paperista. Älä arvostele tuotostasi, anna sen olla täydellinen juuri sellaisena kuin se on.

Ottakaa sen jälkeen parit ja lukekaa monologit toisillenne ääneen.

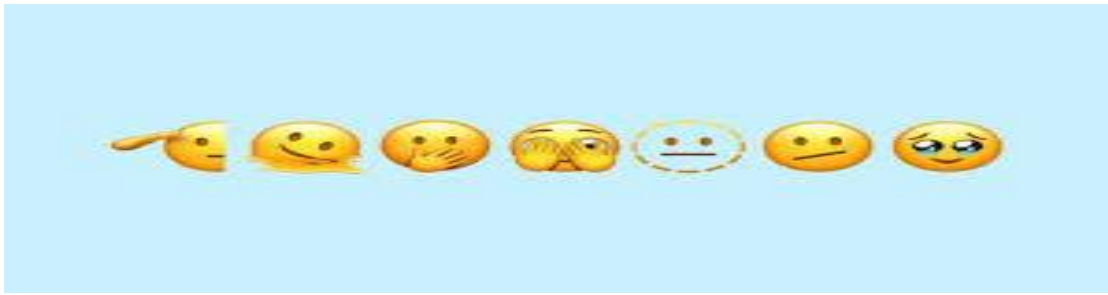
Seuraava työvaihe on tehdä kohtaaminen, jossa nämä kaksi monologin puhujahahmoa kohtaavat, ja kirjoittaa jonkinlaiset repliikit ja tilanne heidän välilleen.

Näin syntyy dialogi.

Dialogi on vuoropuhelua, joka syntyy repliikeistä. Dialogi on usein tilannesidonnaista ja sillä on monta tehtävää, esim. informaation välittäminen, juonen eteenpäin vieminen, henkilöiden luonnehdinta ilmapiirin luominen sekä jännitteen synnyttäminen. Dialogi kirjoitetaan jännitteen ”päälle”. Siksi dialogissa on tärkeää havaita myös sitä, mikä jätetään sanomatta. Tätä pinnan alaista viestiä kutsutaan alatekstiksi tai subteekstiksi. Alateksti perustuu henkilöiden välisiin jännitteisiin.

Kun kirjoitatte dialogia, käyttäkää kirjoittamianne monologeja lähtökohtana henkilöiden todellisille ajatuksille ja pyrkimyksille, mutta älkää paljastako niitä dialogissa suoraan. Määritelläkää keitä henkilöt ovat, mitä he merkitsevät toisilleen ja missä he kohtaavat. Dialogi voi olla lyhyt, kunhan sen rivien välistä tihkuu jännitettä. Lukekaa tai näytelkää dialogit ääneen luokassa, jos rohkenette.

1.5 DIALOGIHARJOITUS OSA 2: SANO SE EMOJEIN

Suunnittele oma roolihahmo.

Piirrä hahmosta kuva ja kirjoita kuvan ympärille tietoja hahmosta:

Mikä hahmon nimi on?

Minkä ikäinen hahmo on?

Mitä hän tekee (opiskelee, käy töissä, on eläkkeellä, yms...)?

Minkälaisessa elämänvaiheessa / tilanteessa hän elää?

Minkälainen hän on luonteeltaan?

Onko hänellä salaisuuksia?

Mitä hän pelkää?

Mistä hän innostuu ja miksi?

Onko hahmolla jokin päämäärä tai toive?

Ottakaa tämän jälkeen pari. Esitelkää hahmot toisillenne ja pohtikaa mikä kitka hahmojen välillä voisi olla? Käyttäkää hyväksi hahmojen pohjatietoja.

Määritelkää myös keitä hahmot ovat toisilleen, vaikka sitä ei suoraan sanottaisikaan. Lähdetään ajatuksesta, että hahmojen välejä hiertää jokin asia.

Tehdään pieni kohtaaminen dialogiin rakentuvan vuoropuhelun kautta. Sanojen sijaan rakennetaan dialogi pelkästään emoji-vaaran avulla. Tämä näytös tapahtuu täysin sähköisesti. Ottakaa puhelimet esiin ja kirjoittakaa dialogi valmiiksi. Kun kohtaaminen on valmis, olisi hienoa, jos saisitte esitettyä kohtaamisen jotenkin myös muulle luokalle.

Kiinnostava on myös, miten vuoropuhelua tulkitaan ja välittyykö viesti, jännite ja hahmojen keskinäiset välit emoji-vaaran kautta? Ja miksei välittyisi, ehkäpä se jopa vahvistaa viestiä. Tässä tehtävässä oppilaat saavat hyvän tilaisuuden opettaa opettajaa.

Linkistä pääsee lukemaan Olli Tammisen maisterin tutkielmaa emoji-vaaran merkityksestä, mikäli kielen kehitys kiehtoo enemmän:

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/824981de-0e64-4476-8fe2-4604494ce9d1/content>

1.6 TEATTERI-AIHEINEN PICTIIONARY TAI ALIAS-PELI

Alle on listattu paljon teatterisanastoa. Käykää sanat läpi ja katsokaa niiden merkitys. Jakakaa sen jälkeen luokka puoliksi kahteen ryhmään. Vuorotellen molemmista ryhmistä lähetetään yksi ryhmänjäsen luokan eteen, jonka tehtävänä on joko piirtää taululle tai esittää miimisesti yksi listalla olevista teatterisanoista, jonka vain hän tietää. Tehtävän suorittaja ei saa puhua tehtävän aikana. Molemmat ryhmät yrittävät kilvan arvata kyseistä sanaa. Se ryhmä joka arvaa oikein voittaa kyseisen arvuuttajan oman ryhmänsä jäseneksi. (Tripla-sanojen kohdalla hävinneestä ryhmästä siirtyy kerralla 3 jäsentä, eli tripla määrä ihmisiä voittaneeseen ryhmään kerralla.) Molemmat ryhmät saavat käyttää apunaan teatterisanastoa tehtävän aikana. Sopikaa heti pelin alussa, kuinka monta sanaa tulette kysymään, jotta tiedätte pelin keston. Se ryhmä voittaa pelin, joka on kerännyt enemmän jäseniä pelin loppuessa. Tehtävän tarkoituksena on oppia teatterisanastoa ja saada toimintaa tunneille.

LÄMPIÖ - Oleskelutila, johon yleisö saapuu ennen esitystä, väliajalla sekä esityksen jälkeen. Lämpööstä siirrytään saliin ja poistutaan teatterista.

KOLMAS SOITTO - Katsojat kutsutaan kolmella äänimerkillä katsomoon ennen esitystä. Ensimmäinen soitto annetaan n. 15 min. ennen aloitusta, toinen soitto 10 min. ennen ja kolmas soitto 5 min. ennen aloitusta.

BLACKBOX - Esiintymistila, jonka seinät, katto ja lattia ovat mustat. **(TRIPLA)**

ESIRIPPU - Verho, joka erottaa katsomon näyttämöstä.

ENNAKKONÄYTÖS - Ennen ensi-iltaa oleva esitys yleisölle. **(TRIPLA)**

ENSI-ILTA - Valmis esitys, joka esitetään yleisölle ja kriitikoille.

KÄSIOHJELMA - Usein erikseen myytävä infovihkonen, johon on koottu tietoa ja taustaa esityksestä. Käsiohjelmasta voi löytyä esimerkiksi työryhmän jäsenten nimet, kuvia esityksestä ja ohjaajan terveiset.

VÄLIAIKA - Esityksen keskellä pidetään usein väliaika, jolloin yleisö poistuu salista aulatilaan. Väliajan kesto on yleensä noin 20 minuuttia.

HAUTAJAISET - Viimeisen esityksen jälkeen esityskauden päätöstä juhliitaan työryhmän yhteisellä illan vietolla.

LÄPIMENO - Näyttelijät käyvät kaikki esityksen kohtaukset läpi. **(TRIPLA)**

KIITOKSET - Esiintyjät tulevat näyttämön etureunaan kumartamaan yleisölle.

KUISKAAJA - Seuraa paperilta näytelmän vuorosanoja ja auttaa tarvittaessa näyttelijöitä muistamaan repliikkinsä harjoituksissa tai esityksissä.

FILTTERI - Lampun eteen asetettava kalvo, joka saa valon värin muuttumaan.
(TRIPLA)

KULISSI - Lavasteena käytetty siirrettävä rakennelma tai kuvapinta.

TRAGEDIA - Murhenäytelmä.

KRITIIKKI - Kriitikon kirjoittama arvostelu teatteriesityksestä.

YLEISÖTYÖ - Taidekokemusta, esimerkiksi teatteriesitystä syventävää toimintaa yleisölle.

DRAMATURGI - Kirjoittaa ja sovittaa näytelmiä sekä toimii ohjaajan apuna tekstien työstämisessä esitykseksi. **(TRIPLA)**

RAMPPIKUUME - Esiintymistä edeltävä jännitys.

PUVUSTO - Paikka, jossa puvustajat työskentelevät valmistaen, korjaten ja huoltaen esiintymisasuja.

SEISOVAT APLODIT - Yleisö osoittaa suosiotaan taputtaen käsiään ja nouston samalla seisomaan.

PYÖRÖNÄYTTÄMÖ - lattian osa, jota voidaan pyörittää koneellisesti. **(TRIPLA)**

TARPEISTO / REKVISIITTA - Kaikki irtotavara, jota lavalla on ja jota näyttelijät käyttävät

BLACKOUT - Täyspimeys lavalla, yleensä kohtausten välillä. Sanaa käytetään myös silloin kun näyttelijä unohtaa täysin, mitä hänen piti sanoa tai tehdä seuraavaksi. **(TRIPLA)**

ISKU (REPLIIKKI) - Repliikki, jonka näyttelijä sanoo, jotta muut näyttelijät tai tekniikan henkilökunta tietää, mitä tehdä tai sanoa. Voidaan sopia, että tietty repliikki toimii iskunajollekin teolle, valovaihdokselle, äänelle tai vastanäyttelijän repliikille. **(TRIPLA)**

PARENTEESI - Sulkumerkki, näytelmässä kirjailijan kirjoittama toimintaohje, jota ohjaaja voi noudattaa tai olla noudattamatta.

KANTAESITYS - Esitys, jossa uusi näytelmäteksti esitetään ensimmäistä kertaa.

PERMANTO - Katsomo, jonka tuolit sijaitsevat näyttämöstä katsottuna suoraan sen edessä, teatterisalin lattialla.

PARVI - Katsomo, joka sijaitsee permannon yläpuolella. Katsomon parveke.
(TRIPLA)

PLARI - Näytelmän käsikirjoitus, josta esimerkiksi näyttelijät opettelevat vuorosanansa.

DIALOGI - Kun kaksi tai useampi näyttelijä puhuvat toistensa kanssa kohtauksessa.

RAMPPI- Näyttämön etureuna.

KOHTAUS - Näytöksen osa, joka vaihtuu yleensä kun henkilöt, aika tai tapahtumapaikka vaihtuvat.

KOMEDIA - Hauska näytelmä.

NOLLA - Näyttämön ja kulissin välinen raja, jossa on näyttelijöiden viimeiset sisääntuloaukot näyttämölle ennen katsomoa. **(TRIPLA)**

KLASSIKKO - Näytelmä, joka on kirjoitettu kauan sitten ja esitetty usein eri aikoina, esim. Shakespearen, Molièren, Tšehovin, Kiven näytelmät.

IMPROVISAATIO - Esitys tai osa esityksestä, jota ei ole etukäteen valmisteltu. Voi olla myös metodi esim. harjoituksissa.

1.7 SISÄÄNHEITTO NUKKEKOTI-NÄYTELMÄÄN

Teatterin tehtävänä on tarjota heijastuksia todellisesta elämästä kuvitteellisen todellisuuden keinoin. Lyhykäisyydessään homma menee niin, että A katsoo B:tä, joka näyttlee C:tä., sillä A ja B ovat tehneet sopimuksen, että vaikka C:tä ei ole oikeasti olemassa, niin hetken A uskoisi että olisi. Tapahtumassa on kysymys kreikkalaisesta termistä mimesis, joka tarkoittaa jäljittelyä.

"Runoilijan tehtävänä ei ole kertoa mitä todella on tapahtunut vaan mitä saattaisi tapahtua... Historia kertoo mitä on tapahtunut, runous kertoo mitä saattaa tapahtua. Siksi runous avaa ihmisille uusien mahdollisuuksien aluetta. Ja samalla kuitenkin mahdollisuuksien avaaminen on todellisuuden peilaamista, vapaata eikä orjallista jäljittelyä." - Aristoteles

Nukkekoti-esitystä katsoessasi, pohdi mm. seuraavia kysymyksiä, jotta teos avautuisi paremmin:

1. Mitä esitys haluaa kertoa tarinansa kautta?
2. Ibsenin Nukkekoti sai ensi-iltansa 1879. Miten näytelmä puhuttelee nykykatsojaa, mitkä ovat kytkökset tähän päivään?
3. Mistä näytelmän jännite syntyy?
4. Mitä tunnistettavaa Aronin ja Heikin ihmissuhteessa on? Havaitsetko jonkin tutun asetelman, joka voisi näyttäytyä myös omassa elämässäsi?
5. Minkälaisia muita tarinoita näytelmässä esiintyy Heikin ja Aronin lisäksi? Ja mikä on muiden tarinoiden merkitys?
6. Minkälaista maailmankuvaa ja ihmiskäsitystä näytelmä tarjoaa?
7. Minkälaisia skenografisia valintoja näyttämässä on tehty, miten ne tulevat tarinaa?

8. Mitä näytelmän musiikkivalinnoilla halutaan kertoa?
9. Miten näytelmän asetelmat muuttuivat alun ja lopun tilanteita verrattaessa?
10. Mitä tunteita näytelmä sinussa synnyttää? Tunnetko empatiaa jotakuta kohtaan? Entäpä synnyttääkö asetelmat vääryyden kokemusta?
11. Etsi muutamia repliikkejä, jotka kiteyttävät mielestäsi jotain oleellista näytelmästä?
12. Mikä tekee klassikosta klassikon?

1.8 IBSEN-FAKTOISTA IBSEN-FIKTIOTA

Realistisen draaman edustaja norjalainen Henrik Ibsen (1828-1906) haastoi aikanaan viktoriaanisen maailman järjestyksen ja kiveen hakatut moraalikäsitteet tavoista, tottumuksista ja "luonnon järjestyksestä". Ibsenin näytelmät pureutuvat elämän realiteetteihin, sen kivuliaisiin, ja joskus likaisiin yksityiskohtiin. Ne tuovat draaman käyttöön moraalisen kysymyksenasettelun ja yhteiskunnallisen kantaaottavuuden. Ibsen kirjoitti usein perhe-elämän ongelmista ja aivan erityisesti naisen asemasta avioliitossa. Nukke koti (1879) on Ibsenin kuuluisin näytelmä Peer Gyntin ja Villisorsan ohella, ja siitä tuli suuri menestys Euroopassa heti sen ilmestyttyä.

Ota selville Ibsenin elämänvaiheista tiiviinä tietopakettina esim. Wikipediasta, ja muuta todellinen tieto ja tapahtumat fiktiivisiksi teksteiksi kuvittelemalla

kohtauksia Ibsenin eletystä elämästä. Pyöristä, maalaa, koristele ja keksi tekstikuvauksia hapuilemalla samalla koko ajan lähemmäs Henrik Ibseniä.

1. Tiivistä lukemasi Ibsenin elämäkertakirjan takakansi tekstiksi.
2. Kirjoita jostakin valitusta käännteentekevästä elämänvaiheesta lyhyt päiväkirjamerkintä.
3. Kirjoita keskustelu, jonka Ibsen kävi jonkun läheisen kollegansa kanssa Nukke koti-näytelmän Kööpenhaminan ensi-illassa vuonna 1879.
4. Kuvaa Ibseniä työssään työhuoneellaan karpäsen perspektiivistä käsin.
5. Kirjoita Ibsenin nuoruudessaan rakastetulleen kirjoittama kirje.
6. Kuvaa Ibseniä hänen viimeisinä vuosinaan läheisen ystävän sanoin.
7. Kirjoita Ibsenin laatima kauppalista.
8. Kirjoita Ibsenin viimeinen toive testamentissa.

Älä vääristele tekstejä kirjoittaessasi todellisia faktoja pois, kuvittele niiden pohjalta vain loput. Tapahtumien värittäminen on kuitenkin toivottavaa. Lukekaa tekstit luokassa ääneen ja voitte halutessanne näytellä jotkut tekstit kohtauksina koko luokalle, jos tällaiseen on haluja.

Vinkki: Lue myös aiheeseen liittyvä Lauri Viljasen (1962) kirjoittama elämänkerta Henrik Ibsen: Elämä ja draamat.

1.9 TYYLILAJILEIKKI: UUDET VAATTEET - UUDET AATTEET

Roihan Nukke koti on puettu 50-luvun jännityselokuvan vaatteisiin. Sen näyttämöilmaisulliset ja äänimaailmalliset ratkaisut flirttailevat esteettisesti Hitchcockin klassikkoelokuvien kanssa, joille tyypillistä oli psykologisen jännityksen kiertyminen äärimmilleen päähenkilön sisäistä maailmaa (kauhua) kuvatessaan.

-Mitä psykologisia kerroksia Hitchcock höyry korostaa?

-Miten valittu tyyli kertoo teoksen lukuvinkistä?

-Jos tyyli olisi joku muu, miten se muuttaisi teoksen sanomaa, vaikka teksti pysyisikin täysin samana?

Se miten asiat ilmaistaan, kertoo paljon myös siitä mitä ilmaistaan.

Tyyli valinta on oikotie ohjaajan pään sisään katsomaan maisemaa siitä avaimenreiästä, josta hän tapahtumia tirkistelee. Tyyli antaa viitteellisen ohjeen, miten teoksen eteen voisi asettua ja miten materiaalia lukea. Kaikissa tyyli lajeissa on ns. omat sääntönsä, ennustettavuutensa ja lainalaisuutensa. Romanttinen komedia muuttuu kummaksi, jos puolella välissä hypätäänkin sci-fi-seikkailun sisään, ellei nämä kaksi tyyliä olleet jo alusta asti liitossa keskenään.

Tehtävänä on vaihtaa Nukke koti-näytelmälle (alkuperäiselle) uusi tyyli laji. Kun tyyli laji vaihtuu, mieti miten myös sanoma muuttuu. Testatkaa muutoksia pareittain alla olevan Nukke kodista otetun pätkän avulla (Nora = Aron ja Helmer = Heikki) sovittamalla erilaisia tyyli lajeja läpi lukuun. Tässä tehtävässä pääsee jo hieman näyttelemään.

TYYLILAJIT: (mukana tyylejä myös elokuvan puolelta): Draama, komedia, tragikomediala, tragedia, farssi, karnevalismi, absurdismi, eepinen teatteri, trilleri, koko perheen musikaali, lastenohjelmat, opetusteatteri, scifi, länkkärit, nordic noir, saippuasarja, splatter, toiminta, melodraama, sotaelokuvat, pantomiimi, nukketeatteri, uutiset ja ajankohtaisohjelman, telenovela, fantasia, animaatio, luontodokumentti, sitcom, seikkailu...

"Nora: Mitä sinä pidät pyhimpinä velvollisuuksinani?"

Helmer: Eivätkö ne ole velvollisuutesi miestäsi ja lapsiasi kohtaan?"

Nora: Minulla on toisia yhtä pyhiä velvollisuuksia itseäni kohtaan.

Helmer: Olet ennen kaikkea vaimo ja äiti.

Nora: Siihen en enää usko. Uskon, että olen ennen kaikkea ihminen, minä, yhtä hyvin kuin sinä.

Helmer: Tuohan on kuulumatonta noin nuoren naisen lausumana!

Nora: Tiedän vain että minulla on sellaisesta aivan toinen käsitys kuin sinulla.

Helmer: Puhut kuin lapsi. Et ymmärrä yhteiskuntaa, jossa elät.

Nora: En, en ymmärrä. Mutta nyt otan selvän siitä. Nyt koetan päästä perille kumpi on oikeassa, yhteiskunta vai minä." (s. 117-118)

Vinkki: Lue aihetta lisää valaiseva Elina Kilkun kirjoittama Teatterin tyyllilajit -kirja (2017), jos tyyllilajit kiinnostavat enemmän.

2. ESITYKSEN PURKU, TULKINTA JA TUNNISTETTAVUUS

2.1 LÄHIKUVASSA ARON JA HEIKKI

Näytelmän hahmoihin on ladattu usein paljon näkymätöntä ns. implisiittistä tietoa, jota tarjoillaan yleisölle epäsuorissa vihjeissä. Toki osa tiedosta annetaan myös hyvin suoraan. Näytelmän tekijöiden on tunnettava hahmonsa hyvin, jotta heidän motiiviinsa, toimintansa, reaktionsa ja juonen tapahtumat pysyvät johdonmukaisina tarinan edetessä. Draamassa tarina kerrotaan nimenomaan roolihahmojen suhteiden kautta syntyvänä toimintana.

Tarkastellaan hieman lähemmin Aronin ja Heikin hahmoja, heidän taustojaan ja suhdettaan. Vastatkaa alla oleviin kysymyksiin omavaltaisesti joko pareittain tai pienryhmissä. Näin saatte samalla hieman keskustelua aikaiseksi, mikä on aina raikasta. Pohtikaa teatterivierailunne jälkeen vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Missä Aron ja Heikki ovat tavanneet ja mihin he toisissaan ihastuivat?
2. Keitä oli kutsuttu miesten häihin?
3. Minkälaisista perheistä ja taustoista he voisivat tulla?
4. Missä miehet asuvat (alue, asuinmuoto, lähiympäristö)?
5. Mitä miehet tekevät työkseen, ja minkälainen koulutustausta miehillä on?
6. Poikkeako heidän yhteiskunnallinen asemansa toisistaan?
7. Minkälainen on Aronin ja Heikin avioliitto?
8. Miten kuvailisitte miesten välistä rehellisyyttä ja avoimuutta liitossa?

9. Onko Aron onnellinen?
10. Mikä on Heikin suurin pyrkimys ja halu?
11. Onko miehillä yhtä paljon valtaa suhteessa toisiinsa?
12. Missä kohtaa Aronin toiminta muuttuu näytelmässä, entäpä Heikin?
13. Mikä on piinaavin jännite miesten välillä?
14. Mikä yhteiskunnallinen kytkös näytelmään liittyy?
15. Mitä näkyviä ja tukahdutettuja tunteita hahmoista löytyy?
16. Kenen tai keiden tarinaa hahmot kertovat yleisemmällä tasolla?
17. Mikä on Kirsin, Frankin ja Nielsenin tarinoiden merkitys näytelmässä?
18. Miksi näytelmä on tärkeä nähdä tässä ajassa?
19. Voisitteko löytää itsenne Heikin tai Aronin kaltaisesta suhteesta?
20. Löysittekö tarinasta toivoa, jos niin minkälaista?

2.2 JOO -EI -LISTAUS

1. Menkää pienryhmiin ja tehkää kaksi erillistä listaa. Listatkaa asioita, joista piditte esityksessä / teatterivierailussa, ja joista ette pitäneet. Voitte huomioida sekä pienet yksityiskohdat että abstraktimmat esillä olleet teemat ja aiheen. Listatkaa asioita juonesta, hahmoista, valoista, äänistä, musiikista, lavastuksesta, yksittäisestä tapahtumasta, teatteritilasta, esityskäytännöistä että itse aiheesta. Kaikki käy.
2. Lukekaa sen jälkeen ryhmä kerrallaan listat läpi. Listoja luettaessa opettaja voi tahtoessaan pysähtyä jonkun mielenkiintoisen asian kohdalle ja kysyä perusteluja mielipiteeseen. Esille nousseista asioista voidaan myös käydä pohtivaa keskustelua, että miksiköhän joku asia oli ratkaisu niin kuin oli, ja mihin sillä mahdettiin pyrkiä.
3. Kun olette käyneet kaikki ryhmät läpi, tarkastelkaa myös mistä asioista pidettiin yleisesti eniten, ja mistä ei niinkään. Jakautuivatko mielipiteet selkeästi.

4. Viimeiseksi opettaja voi pyytää oppilaita tiivistämään omissa ryhmissä näytelmän aiheen yhteen lauseeseen. Muistakaa, että tulkintoja voi aina olla monia. Lukekaa myös nämä lauseet läpi. Lauseen yhteyteen voidaan tehdä myös liikkuva muutamien sekuntien GIF-kuva. GIF voidaan näyttää ennen lausetta, sen aikana tai sen jälkeen. Ryhmä saa päättää. Rohkeasti vain mielipiteitä muodostaman ja jakamaan!

2.3 JUONIJANA

Muistelkaa hetki Nukke koti-näytelmän juonta. Mistä näytelmä alkoi, miten se eteni ja mihin se lopulta johti. Käykää koko näytelmä päässänsä pikakelauksena läpi, jotta saatte hahmotettua sen kokonaan. Miettikää seuraavaksi yksi kohtaus, hetki tai tapahtuma, joka teki teihin erityisen vaikutuksen tai jonka vaan muistatte erityisen hyvin. Se saattoi joko säväyttää positiivisesti tai ärsyttää, ahdistaa ja kuvottaa. Hetki voi liittyä joko suoraan juoneen tai teoksen taiteelliseen toteutukseen. Se voi olla myös oivallus, joka linkittyy jollain tavalla omaan elämääsi tai muuhun reaali maailmaan. Mieti miksi valitsit juuri tämän hetken/tapahtuman ja pohdi mikä asento kuvaisi sitä parhaiten.

Seuraavaksi opettaja osoittaa luokkahuoneessa kuvitteellisen juonijanan alku- ja loppupisteen. Tehtävänä on asettua juonijanallesi siihen kohtaan, missä valittu kohtaus, hetki tai tapahtuma tapahtui. Opettaja käy tämän jälkeen juonijanan kronologisesti läpi alusta loppuun oppilas kerrallaan. Oppilas kertoo mitä esittää ja miksi valitsi juuri sen kohdan. Jos asennon tekeminen tuntuu liian haastavalta, riittää sekin, että oppilaat vain asettuvat oikealle kohdalle janaa ja kertovat valitsemastaan hetkestä. Näin tietoa näytelmän mieleenpainuvimmista hetkistä saadaan kaikilta oppilailta ja keskustelu näytelmän purkamiseksi saa alkunsa.

2.4 MONTAKO "VIRHETTÄ" LÖYDÄT?

Alla on katkelma Mikko Roihan dramatisoimasta Nukke kodista. Lukekaa katkelma läpi ja etsikää montako häiritsevää tekijää ns. "virhettä" tekstistä löytyy. Perustelkaa "virheet" ja syyt miksi jotkut asiat häiritsevät. Voitte kiinnittää huomiota mm. asenteisiin, uskomuksiin, odotuksiin, tapaan kuulla toista, tapaan reagoida, keskustelun yhteiskunnalliseen kontekstiin, sanavalintoihin, vallankäyttöön, vastuuseen, velvollisuuksiin, toiveisiin,

yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon epätasapainoon, mihin vaan, mikä tuntuu häiritsevältä keskustelussa.

Ibsenistä sanotaan, ettei hän kirjoita mitään turhaan, vaan jokainen sana on painava. Tutkikaa siis repliikkejä tarkoin. Pohtikaa myös sitä, mikä on virhe ja kuka sen milloinkin määrittelee ja mistä vinkkelistä käsin?

Laatikaa sen jälkeen uusi dialogi Heikin ja Aronin välille, mutta tiiviimmässä paketissa. Kirjoittakaa kohtausta sellaisessa hengessä, kun miten se menisi parhain päin ilman virheen virhettä, ehkäpä jopa hieman vaaleanpunaisessa maailmassa. Korjatkaa uuteen versioon "virheet" unelmaversioon "parannuksilla" ja antakaa Heikille ja Aronille uusi mahdollisuus. Juonellisesti kohtausta voi edetä ja loppua miten vain, vaikka version 2.0 hahmot loistaisivatkin kypsyydellään tässä versiossa.

HEIKKI Ekkö sä meekään sänkyyn? Minkä takia soot pukeutunu uudelleen?

ARON Näin on Heikki, en ajatellu nukkua tänä yönä.

HEIKKI Mutta... minkä takia näin myöhään?

ARON (KATSOO KELLOA) Istu, Heikki, meillä kahrella on paljon puhuttavaa. Tämä kestää. Mullon paljon sanottavana.

HEIKKI Mitä tämä ny on? Mä en ymmärrä sua.

ARON Et, se on justihin se. Sä et ymmärrä mua. Enkä minä oo ikänä ymmärtäny sinua, ennenku tänä iltana. Et keskeytä ny! Sun pitää vaan kuulla mitä mä sulle sanon.

TAUKO

ARON Me oomme olleet naimisis ny kahareksan vuatta. Eikö sunssa herätä hämmästystä se jotta me puhumma ensimmäistä kertaa vakavasti?

HEIKKI Millä tavalla vakavasti?

ARON Kertaakaan näiren kahareksan vuaren aikana, ei - pirempään, ensi tutustumisesta alkaen me ei kertaakaan olla puhuttu mistään vakavasta. Me ei olla kertaakaan istuttu alas ja puhuttu oikein pohjiaan myären mistään.

HEIKKI Aron rakas, mitä hyvää se olis tuanu?

ARON Justihin näin. Sinä et oo koskaan ymmärtäny mua. Mua kohtahan on tehty paljon vääryyttä, Heikki. Ensteks isä ja sitten sinä.

HEIKKI Mehän ollaan rakastettu sua enemmän kuin ketään toista ihmistä!

ARON Te ette koskaan ole rakastanu mua. Teistä oli miällyttävää olla rakastavinaan mua.

HEIKKI Mitä puhetta tämä ny on?

ARON Kun asuin kotona isäni tykönä, se kerto mitä miältä mun tulis olla. Sitte mä olin. Jos olin eri miältä, jätin sen sanomatta, koska isä ei olis siittä tykänny. Se kuttu mua aina nukekseen, ja se leikki mulla niinku minä leikin omien nukkieni kans. Sitten muutin asumaan sun tyköös...

HEIKKI Mitä ilmasua sä meidän liitosta käytät!

ARON ...Ja siirryin isäni käsistä sun käsiis. Sinä sisustit kaiken oman makus mukaan eikä mulle jääny muuta maharollisuutta kun teeskentellä jotten oikein osannu päättää. Minä oon oppinu täällä vaan tekemään erilaisia temppuja, jotta solisit hyvällä tuulella. Nyt kun mä ajattelen sitä, ootte te isäni kans tehneet mua kohtahan väärin. Teirän takianne minä en oo saanu tehtyä elämälläni oikiastansa mitään.

HEIKKI Ekkö muka ole ollu onnellinen täällä?

ARON En. Luulin olevani, mutta en ole ollu. Tämä meirän koti ei ole ollut muuta kuin leikkihuane. Täällä moon ollu sun nukkepuolisos ihan niinku olin isälleni nukkelaps. Ajattelin sen olevan tyyryttävää kun sä otit ja leikit mun kanssa niinku minä leikin Iivarin kans. Sitä meirän yhyreselo on ollu, Heikki.

HEIKKI Saattaa tuas olla perääkin. Mutta tästä eteenpäin leikit on leikitty, nyt alkaa kasvatus.

ARON Kasvatus? Kenen?

HEIKKI Sekä sun että Iivarin.

ARON Heikki, ei sunssa ole miästä kasvattamaan munsta pualisoa ittelles. Mun täytyy ny itte kasvattaa ittiäni. Sen tähären mä lähren sun tyköös.

HEIKKI Mitä sä sanot?

ARON Jos meinaan päästä ittestäni ja maailmasta selville, täytyy mun jatkaa tästä ittekseni. Lähären ny samantiän. Pääsen varmasti Kirsin tykö täksi yäksi.

HEIKKI Soot järjiltäs! Sä et saa! Mä kiällän sen!

ARON Sä et voi kiältää multa mitään, Heikki. Otan mukaani vaan sen mikä kuuluu mulle. Sulta en halua mitään mukaani.

HEIKKI Mitä hulluilua tämä on?

ARON Huamenaamusta matkustan muualle. Ehkä mun on siältäkäs in maharollista jotakin alottaa.

HEIKKI Sinoot sokee, kokematon ihminen!

ARON Sitten mun on hankittava sitä kokemusta!

HEIKKI Ymmärräkö mitä siitä sanotaan jos sä jätät perhees?

ARON Sitä mä en jaksa ajatella. Tiärän vaan jotta son mulle välttämätöntä.

HEIKKI Tämä on kauhia shokki. Näinkö sä hylkää kaikki velevottees?

ARON Mulla on myös velevollisuus iittiäni kohtahan.

HEIKKI Soot ennenkaikeä pualiso ja vanhempi.

ARON Moon ennenkaikeä ihiminen, ainakin mun pitää yrittää tulla sellaaseksi. Mun on ajateltava itte ja otettava selvää itte.

HEIKKI Puhut ku laps. Ekkä ymmärrä yhteiskuntaa jossa elät.

ARON En ni. Mutta nyt mä haluan mennä siihe. Kattotaan sitten kumpi on oikias, yhteiskunta vai minä.

2.5 MENNEISYYDEN KOTILEIKIT

Jakautukaa viiteen pienryhmään luokassa. Jokainen ryhmä saa käsiteltäväkseen yhden näytelmän henkilöistä, joiden elettyä tai tulevaa elämää tutkailla:

1. Aron Rintamäki
2. Heikki Rintamäki
3. Kirsi Linden
4. Frank
5. Nielsen

Tehtävänä on pohtia ja rakentaa kohtaus, jossa henkilöt esitetään heidän lapsuuden kodeissaan, silloin kun he olivat pieniä (ikähaitarin saa itse valita). Minkälaisen kulttuurien, maailmankuvien, ilmapiirien, ihmiskäsitysten, asenteiden, arvojen ja tapoja ympäröiminä henkilöt lapsena olivat? Keitä kodeissa silloin asui? Minkä näköistä siellä oli? Miten lapsiin suhtauduttiin näissä kodeissa, mikä oli heidän asemansa siellä, ja miten saisitte kerrottua kaiken tämän yhden kohtauksen kautta?

Tehkää kohtaus, jossa tapahtuu jotain sellaista, mitä Aron, Heikki, Kirsi, Frank ja Nielsen eivät unohda ikinä ja mikä kiteyttää jotain heidän taustoistaan.

Rohkeasti kotileikkejä kohti ja muistakaa kökkö-näyttelemisen suuri riemu! Tässä tehtävässä ei puntaroida näyttelijäntyön taitoja, tärkeintä on syy ja seuraus -suhteiden hahmotus. Muistakaa myös reflektoida ja keskustella henkilöiden lapsuuden kodeista jokaisen ryhmän esiinnyttyä. Minkälaisia yhtymäkohtia näytelmään ja esitysten väliltä löytyi?

2.6 PUOLIKKAISTA KOKONAINEN -PODCAST

Tarkastellaan hetki kahta näytelmän sivuosahenkilöä Kirsi Lindeniä ja Nielseniä. Minkälaisia hahmoja nämä ovat tahoillaan?

Mitkä ovat heidän selviytymiskeinonsa näytelmässä, ja ovatko ne perusteltuja?
Mikä rooli heillä on Aronin ja Heikin tarinassa, entäpä koko tarinan kannalta?
Mikä rooli heillä yhteiskunnallisessa viitekehyksessä, keitä he esittävät?

Näytelmä etenee heidän kannaltaan onnellisempaan lopputulokseen. Kirsi ja Nielsen löytävät yhteisen sävelen ja näytelmä tarjoaa näin myös toivoa. Kahdesta rikkiäisestä puolikkaasta tulee kokonainen ja onneen annetaan mahdollisuus myös niille, joilta se on kerran viety.

Tehkää podcast-kuunnelma, joka astelee Roope Salmisen luotsaaman ohjelman Kolme Käännekohtaa jalanjäljillä. Podcastissa kuullaan erilaisia elämäntarinoita vieraan itsensä valitsemien kolmen käännekohdan kautta. Antakaa tämä mahdollisuus nyt Kirsille ja Nielsenille yhteishaastattelun muodossa.

Muodostakaa kolmen henkilön ryhmät, niin että yksi on haastattelija ja kaksi haastateltavaa. Toteuttakaa podcast joko luokassa livenä, niin että muu luokka sulkee silmät podcastin aikana, tai puhelimeen äänitettynä versiona.

Ensimmäinen käännekohta on Kirsin, toinen Nielsenin ja kolmannen tulisi olla hetki, jolloin he löysivät toisensa. Kertokaa kyseisestä tapahtumasta ja siitä, miten heidän elämänsä muuttui sen jälkeen? Tuokaa myös esiin, miten rakkaus voi muuttaa ihmisiä ja minkälaista heidän elämänsä on näytelmän tapahtumien jälkeen?

2.7 MINÄ-ME-KRIITIKKO

Tässä tehtävässä harjoitellaan kritiikin tekemistä yksin ja yhdessä. Tehtävänä on kirjoittaa Nukkekotinäytelmän arvostelu, jossa yhdistetään tietoa, tulkintaa ja mielipiteitä. Tieto ja oma mielipide punotaan tekstissä yhteen, ei omiksi kappaleikseen. Kirjoituksessa esitellään näytelmä, sen taustat ja arvio siitä. Ajatuksena on, että arvion lukija ei lähtökohtaisesti tunne teosta. Kritiikki tehdään usein jostakin tietyistä näkökulmista, jonka arvostelija haluaa lukijoilleen ilmaista. Tämä johtava ajatus pitää kritiikin kasassa ja johdonmukaisena. Pohdi mikä se voisi Nukkekodin tapauksessa olla?

1. Aloita kokoamalla tietoja esityksestä (kuten alkuperäisteos, ohjaaja, esiintyjät, esityspaikka, ajankohta ja kesto).
2. Kerro myös hieman näytelmän juonellisesta kulusta tai tiivistetympin tarina, josta näytelmä kertoo. Älä kuitenkaan paljasta mitään ratkaisevia

juonenkäänteitä. Voit myös tuoda esiin näytelmän aihetta. Aihe on usein koko näytelmää lävistävä isompi asia tai ilmiö, mistä esitys perimmiltään kertoo.

3. Tuo esiin omat mieltymyksesi, mielipiteesi ja havaintosi. Miten sanoisit asiat rakentavasti, mutta kätkemättä omaa ajatteluasi. Perustele näkemyksesi hyvin ja valitse sävy ja kieli, joilla haluat ne ilmaista (empaattisesti, kärkevästi, reteästi, ymmärtävästi, maltillisesti yms.) Voit pohtia aiheen osuvuutta, ajanmukaisuutta, viitteitä yhteiskunnalliseen tilaan, roolisuorituksia, skenografisia tai äänimaisemallisia ratkaisuja rytmillisiä ja rakenteellisia ratkaisuja, mitä vaan mistä olet mieltä.
4. Otsikoi kritiikkisi jotenkin osuvasti, erityisesti valitsemaasi näkökulmaa ja sävyä lainaten. Otsikon pitää antaa osviittaa tulevasta.

Kun tekstit on kirjoitettu, on aika mennä 4–5-hengen pienryhmiin ja lukea tekstit ryhmissä ääneen. Olkaa suopeita toistenne ajatuksille, mieltymyksille ja näkökulmille. Se on seuraavan osion ydin. Saa toki olla eri mieltä kuin muut, mutta kunnioittakaa kuitenkin toistenne tekstejä.

Seuraavaksi harjoitellaan demokratiaa ja yhteistä ryhmäkonsensusta. Tehtävänä on yhdistää ryhmän kritiikit kollektiiviseksi (yhteiseksi) arvosteluksi, siten että poimitte toistenne teksteistä hyviä huomioita ja havaintoja. Uusi kritiikki syntyy yhteisesti hyväksytyjen asioiden pohjalta, joten kompromisseja ja joustoakin tarvitaan. Kootkaa uusi ryhmäkriitikon tekemä arvioi ja lukekaa uudet tekstit luokassa kaikille ääneen ryhmä kerrallaan.

Löytyykö teksteistä samansuuntaista ajattelua vai hajoaako mielipiteet eri ryhmien kesken? Miltä tuntuu yhdistää oma kritiikki muiden kanssa? Mitä jos koko luokan ryhmäkriitikit yhdistettäisiin? Mitä mieltä olisitte silloin?

Tehtävä tarkoituksena on harjoitella kritiikin kirjoittamista ja mielipiteen ilmaisua, kuunnella myös muiden huomiota ja saada aikaan kollektiivisen tiedon ja mieltymysten tuotos.

2.8 HUS SANANLASKUUN SIITÄ

Ytimellistä Nukkekotinäytelmä sananlaskuksi. Sananlaskut ovat lyhyitä mietelauseita ja elämänohjeita, jotka leviävät suullisesti kansan keskuudessa eräänlaisena kansanperinteenä. Sananlasku on usein muodoltaan rytmikäs ja sisällöltään kuvaannollinen, ja siinä käytetään jonkinlaista vertauskuvaa. Ne kiteyttävät hienosti isojakin kokonaisuuksia, kuten esimerkiksi tässä tehtävässä Nukkekotinäytelmän aiheen. Sananlaskuissa korostetaan yleensä perinteisiä hyveitä, kuten oikeudenmukaisuutta, maltillisuutta, rehellisyyttä ja järkeä. Miten saisitte niputettua Nukkekodin perussanomien hyveen vinkkelistä viidessä minuutissa yhteen lauseeseen. Alla muutamia tuttuja ja tuntemattomampia esimerkkejä, joiden merkitystä voitte yhdessä myös samalla pohtia ja availa.

- Ei kahta ilman kolmatta.
- Ei luutonta lihaa, ei päätöntä kalaa.
- Ei nimi miestä pahenna, ellei mies nimeä.
- Ei oppi ojaan kaada.
- Ei savua ilman tulta.
- Itku pitkästä ilosta.
- Lopussa kiitos seisoo.
- Minkä taakseen jättää, sen edestään löytää.
- Niin makaa kuin petaa.
- Niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan.
- Omena päivässä pitää lääkärin loitolla.
- Oppia ikä kaikki.
- Parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla.
- Pata kattilaa soimaa, musta kylki kummallakin.
- Rohkea rokan syö.
- Se koira älähtää, johon kalikka kalahtaa.
- Se parhaiten nauraa, joka viimeksi nauraa.
- Sitä kuusta kuuleminen, jonka juurella asunto.
- Tyhjä säkki ei pystyssä pysy.
- Yksi hullu kysyy enemmän kuin kymmenen viisasta ehtii vastata.
- Yksi mätä omena pilaa koko korin.

3. VALHEET JA VAIHTOKAUPPAA VÄLILLÄMME

3.1 IHMISSUHTEET MEIDÄN

Ihminen kytkeytyy moninaiseen ihmisuhrdeverkostoon jo heti syntymästään. Ihmissuhteet ovat elinehto selviytymiselle ja niitä solmitaan läpi elämän. Toiset tulee annettuina, toiset hankittuina, ja niillä on kaikilla omat sopimuksensa. Keskinäisiä riippuvuussuhteita ei pidä kavahtaa, mutta niiden voimasuhteita, tasapainoa ja sopimusehtoja on hyvä pysähtyä välillä tarkastelemaan.

A. Pohtikaa alkuun seuraavia kysymyksiä:

Mitä ihmissuhteet oikeastaan ovat?

Minkälaisia erilaisia ihmissuhteita on olemassa ja mihin ne perustuvat?

Minkälaisia erilaisia sopimuksia ihmissuhteet voivat noudattaa?

Minkälaisia sanattomia sopimuksia jotkut suhteet sisältävät, ja mitkä suhteet?

Entäpä minkälaisia sopimuksia sovitaan kirjallisesti?

Milloin ihmissuhde sääntöjä ja sopimuksia rikotaan?

Minkälainen on tasa-arvoinen ja turvallinen ihmissuhde?

Milloin suhde voi alkaa kuormittaa?

Milloin suhteita solmitaan vain hyöty mielessä?

Mikä on suhteen ehdoton deal breaker? Keksi kolme eri esimerkkiä?

Milloin suhde voi hyvin ja on elinvoimainen?

Miten usein valehtelemme itsellemme tai toiselle suhteessa?

B. Jakautukaa sen jälkeen kahdeksaan pienryhmään ja tehkää ryhmissä ihmissuhteita käsittelevä kolmen kuvan valokuvasarja. Kertokaa kuvasarjan kautta myös tarina. Puvustakaa, lavastakaa ja sommitelkaa kuvat haluamallanne

tavalla. Jokainen ryhmä saa omalle valokuvasarjalleen nimen / aiheen, jotka ovat:

1. Ensirakkaus
2. Psykopaatin kahdet kasvot
3. Business as usual
4. Järkiavioliitto
5. Sä sanoit et me oltais bestiksiiiiiiiii 4evääääää
6. Yhteiset naururypyt
7. Napanuoran katkaisu
8. Wax on wax off

Kun kuvasarjat on tehty katsokaa ne yhdessä läpi ja keskustelkaa niistä. Miten lähditte rakentamaan tarinaa, kenen / keiden tarinasta on kysymys ja minkä näkökulman valitsitte saamallenne aiheelle? Pohtikaa lopuksi, mitä opitte toistenne valokuvasarjoista ja mitä tehtävä opetti ihmissuhteista?

3.2 IHMISPALLOJA KAARELLA

Tässä tehtävässä paneudutaan tarkastelemaan niitä suhteita, joihin SINÄ itse olet kytköksissä, ja joista OMA ihmissuhdeverkostosi koostuu.

1. Aloita tehtävä piirtämällä sateenkaari, jossa on kuusi isoa kaarta. Tee se kuitenkin niin, että jokainen kaari edustaa jotakin tiettyä väriä, jolla on sinulle merkitys. Merkitykset ovat kaikilla omat ja siksi hyvinkin erilaiset, esim.: turvallisuus = turkoosi, luotettavuus = keltainen, rakkaus = punainen, leikillisuus = pinkki, rehellisyys = vihreä, lojaalisuus = violetti tms. Pohdi itse määreet ja värit. Voit piirtää tärkeimmän kaaren lähimmäksi sinua ja niin poispäin... Piirrä itsesi lopuksi kaaren sisään.

2. Piirrä seuraavaksi oman elämäsi tärkeitä ihmisiä / ns. ihmispalloja eri kaarille ja nimeä pallot. Piirrä ihmispallot kaarille, joihin ne parhaiten mielestäsi

sopisivat. Tehtävä on toki hieman kärkevä, koska ihmiset ovat aina monta, eivät vaan yhtä. Pyri tästä huolimatta tekemään tietoisia jakoja ja valintoja. Samalla kaarella voi nököttää toki useampikin pallo.

3. Piirrä sen jälkeen itsesi ja ihmispallojesi välille yhteysviivat tai polut, sen perusteella miten paljon olet tekemisissä kyseisten ihmisten kanssa. Piirrä paksu tai muuten näkyvä viiva/ polku niiden välille, joiden kanssa olet paljon tekemisissä. Piirrä ohkasempi tai muuten hennompi viiva/ polku niiden välille, joita et syystä tai toisesta niin paljon tapaa. Tee kaikista viivoista/ poluista persoonallisia, ja juuri teidän suhdettanne kuvastavia. Viivojen tai polkujen ei tarvitse olla suorina. Ne voi kiemurrella paperin sivua pitkin, jos se tuntuu hyvältä.

4. Kun olet saanut edelliset kohdat valmiiksi, katsele kuvaa, ja pohdi seuraavia kysymyksiä.

Onko elämässäsi sinulle riittävästi läheisiä ihmisiä?

Mihin ihmissuhteisiin olet tyytyväinen?

Mitkä suhteet vaatisivat pientä peruskorjausta?

Mitä sellaista haluaisit sanoa ihmisillesi kaarella, mitä et ole huomannut sanoa?

Kenen puoleen käännyt, kun tarvitset apua?

Kaipaatko elämääsi uusia ihmissuhteita? Millaisia?

Miltä kuva kaikkienensa näyttää valmiina?

3.3 TÄYDELLISTÄ ELÄMÄÄ TÄYDELLISISSÄ KULISSEISSA

Ulospäin täydellinen, mutta sisältä tyhjä. Kulissielämään voi kuulua kaunis perhe, upea ura, iso talo, loistokkaat matkat, aina iloinen monilukuinen seurue tai privaatit ihmisenkokoiset hetket.

Yhtä lailla kulissielämään kuuluu paha olo, kun herää tajuamaan, että koko elämä on rakennettu kulissin ympärille keinotekoisien lavasteiden väliin, joka tarvitsee yleisönsä jatkuvaa ruokintaa sekä loputonta tuotantotyötä.

“Takerruin rahaan, uraan, tavaroihin ja tiettyyn elämäntyyliin, koska ajattelin niiden tuovan arvostusta ja onnea. Se oli niin kovaa rallia, etten ehtinyt miettiä, mitä elämältä oikeasti haluan”, sanoo kulissielämää viettänyt Markus.

Markus ei suinkaan ole ainoa, joka on oppinut sujuvasti valehtelemaan itselleen ja lähellään oleville ihmisille. Markus saattoi uskotella itselleen, että asiat ovat juuri siten kuin hän sai ne ulospäin näyttämään. Tätä kuvaa vahvistivat iloiset ja aurinkoiset fb-postaukset ja instakuvat ja -stoorit, joilla kulisseja hanakasti ylläpidettiin. Lopulta Markuksen kulissit kaatuivat, tuli ero, itku, hammasten kiristys, terapia, ja koko elämän uusiksi meno. Mutta paha olo lähti.

Tehtävänä on tuottaa täydellistä kulissikuvaa Markuksen täydellisestä elämästä, jota hän halusi itselle ja muille uskotella instakuvien, instastoorien ja fb-postausten kautta. Menkää pienryhmiin ja...

1. Keksikää ensin ryhmäkohtaisesti Markukselle työ, perhe, ystävät, asuinalue ja harrastukset.

2. Pohtikaa myös miksi Markus rakentaa elämäänsä kiillotetun ulkokuvan kautta?
3. Mikä on Markuksen tausta ja historia?
4. Pohtikaa minkälaisilla tarinoilla Markus elämäänsä mainostaa ja minkälaisia kuvia julkaisee? Tehkää viidestä eri Markuksen elämään liittyvästä tilanteesta kuva tai videojulkaisu.
5. Miettikää seuraavaksi mikä rikkoi Markuksen kulissit, niin ettei hän voi jatkaa enää samaa rataa? Mitä Markuksen elämälle tapahtui ja miten Markus nyt voi? Miten kaikki hänen ympärillään muuttui?
6. Ottakaa viimeinen kuva siten, kuin olisitte kärpänen katossa, joka katselee Markusta tapahtumien jälkeen, ja liittäkää kuvaan kärpäsen ajatusääni.
7. Pohtikaa lopuksi miksi tässä ajassa on niin monta Markusta ja mistä ilmiöstä kiillotetussa julkikuvassa mahtaa olla kyse? Miten tämä sama kulissielämä näkyy myös Mikko Roihan ohjaamassa Nukkekotinäytelmässä? Kumman elämän itse valitsisit täydellisen vai epätäydellisen?
8. Bonarina miettikää vielä täydellisen elämän vastavoima liikettä kuvien kautta, joissa tuodaan esiin enemmän autenttisia hetkiä, filteröimättömiä otoksia ja keskeneräisyyttä. Mistä tässä ilmiössä mahtaa olla kyse?

3.4 TARINOITA ITSEPETOKSESTA

Kaikki valehtelevat joskus itselleen, joskus jopa itseltä salaa. Se on itsesuojelua ja positiivista minäkuva ylläpitävää toimintaa, kunhan ristiriita valheen ja toden välillä ei vain ole liian suuri.

Tehtävänä on kirjoittaa noin yhden A4 mittainen omakohtainen teksti jostakin valheesta, jota olet itsellesi kertonut. Se voi olla pieni tai suuri. Se voi liittyä johonkin kauan sitten tapahtuneeseen asiaan tai parhaillaan käynnissä olevaan kieltämiseen. Muista omat rajasi, mutta uskalla ylittää ne tarvittaessa. Tämä tehtävä on vain sinun silmillesi, sitä ei tarvitse jakaa kenenkään muun kanssa.

Saatuasi kirjoitettua valheen paperille pohdi seuraavaksi:

Minkälaisia tunteita teksti sinussa herättää?

Mitä keinoja sinulla voisi olla purkaa siihen liittyviä tunteita?

Miksi tarvitsit / tarvitset kyseistä itsepetosta ja mitä hyötyä siitä sinulle oli / on?

Olisitko voinut olla ilman sitä?

Jouduitko sen takia kenties vaikeuksiin?

Miten pääsisit tai pääset valheesta eroon?

Miltä rehellisyys itseä kohtaan tuntuu? Onko se helppoa vai vaikeaa?

Kestätkö totuuden itsestäsi, jos et, niin miksi et?

Näitä kysymyksiä on hyvä pureskella pienissä paloissa ja oppia huomaamaan itselle valehtelemisen syitä ja tarpeita sekä niitä hetkiä, jolloin olemme valmiimpia kestämään totuuden. Itsepetoksen tunnistaminen ja tiedostaminen on osa elämää ja ihmisenä kasvua.

Aiheeseen liittyvää kirjallisuutta löydät alla olevista teoksista:

Matti Häyry: Hyvä elämä ja oikea käytös - Historiallinen johdatus moraalifilosofiaan (2002)

Markku Ojanen: Vaihtoehtoisia faktoja? - Miksi valehtelemme (2017)

Yrsa Stenius: Totuudesta ja valheesta (2004)

3.5 INSIDE - OUTSIDE MINÄ

Inside and outside minä -tehtävässä on tarkoitus pysähtyä tarkastelemaan omaa ulkoista ja sisäistä minäänsä. Sitä ulkokuorta, jonka sallimme näkyvän ulospäin sekä sitä sisäistä maailmaa, jonka kätkemme visusti muilta tai joskus jopa itseltämme. Ulkokuoren on tarkoitus suojella meitä, kun taas sisäinen maailmamme sisältää paljon herkkää tunneperäistä tietoa, olotiloja tai sisäistä puhetta. Nämä kaksi minuuden tasoa voivat olla joko enemmän tai vähemmän ristiriidassa keskenään, mutta niitä on hyvä pysähtyä joskus tarkastelemaan vahvistuvan minätietoisuuden vuoksi.

Tehtävänä on havainnoida (tunnustella, tutkia, nähdä, kuulla) omaa 1. ulkoista ja 2. sisäistä minää ja tehdä niistä molemmista omat taiteelliset (yhden otoksen) videoteokset pituudeltaan maks. 30 sekuntia per otos. Otokset voivat olla mitä vaan kuvakieleltään ja äänimaailmaltaan vailla seurattavaa selkeää kerrontaa tai toimintaa. Tärkeintä on, että niistä välittyy tunnelma, sävy ja jokin estetiikka sekä sisäisen ja ulkoisen minän eriytyminen, ellei se joillekuille ole täysin sama. Käyttäkää otosten kuvaamiseen puhelimia ja purkakaat tuotokset pareittain tai pitäkää ne vain omana tietonanne. Tämän tehtävän tarkoitus on pysähtyä itsesi äärelle ja tarkastella sitä tarinaa, jota itsellesi muille itsestäsi kerrot ja mitä toisaalta sisälläsi koet. Löydösten esiin tuomisessa hyödynnetään videotaidetta, jonka ei tarvitse olla ymmärrettävissä. Tunnelman välittyminen on tärkeintä.

3.6 MONENLAISET SOPPARIT

Maailma on täynnä voimassa olevia ja päättyneitä sopimuksia eri ehdoin ja tahdoin. Voidaan sanoa, että elämme täydellisessä sopimusviidakossa. Roihan Nukke koti -näytelmän eräänä merkittävänä teemana on ihmisten väliset sopimukset, vaihtokauppa sekä keskinäiset riippuvuussuhteet. Tässä tehtävässä syvennyttään käsittelemään eri tahojen välisiä sopimuksia.

A) Menkää ryhmiin ja pohtikaa minkälaisista erilaisista sopimuksia ihmiset tekevät:

1. alla olevissa suhteissa
2. alla olevista asioista
3. alla olevien uhkien takia (toteutuivat ne tai eivät)

Vaihdelkaa listojen eri tekijöitä keskenään ja pyöritelkää eri vaihtoehtokomboja. Käyttäkää pohditaan runsaasti aikaa ja pohtikaa myös, miten yleistä sopiminen suhteissa on, oli sopimukset sitten kirjallisia, ääneen sanoitettuja tai sanattomia.

1. SUHTEET:

avioliitossa, ystävän kanssa, kaveripiirin kesken, työpaikalla, taloyhtiön kokouksessa, vuokranantajan kanssa, polyamorisessa suhteessa, äidin kanssa, lemmikin kanssa, työpaikalla, kummitäidin roolissa, terapeutin kanssa, rippipapin kanssa, luonnon kanssa, naapurin kanssa, 2-vuotiaan pikkusiskon kanssa, itsensä kanssa, seurustelukumppanin kanssa, kustantajan kanssa, Suomen valtion kanssa, vankilan kanssa, seurakunnan kanssa, jumalan kanssa, tiedeyhteisöissä, saunaseuran kanssa, urheilukilpailuissa, opettajan kanssa, autoilijoiden kesken, lastenhoitajan kanssa, mummin kanssa, teini-ikäisen lapsen kanssa yms..

2. AIHEET:

raha, aika, tehtävät, kotityöt, lastenhoito, uskollisuus, päätösvalta, vapaa-aika, luottamus, lojaliteetti, salaisuuden säilyttäminen, vastikkeellisuus, seksi, yhteinen aika, ruuanlaitto, kunnioitus, totteleminen, sääntöjen noudattaminen, tasa-arvo, hoiva, sukupuoli, avoimuus, hampaiden harjaus, oman huoneen siivous, ripittäytyminen, tunteiden käsittely, puhtaanapito, äänihaitta, lain noudattaminen, kotiintuloaika, minä-aika, rakkaus, huomioiminen, syrjimättömyys, itsemääräämisoikeus, demokratia, itsemääräämisoikeus,

sääntöjen kunnioittaminen, lasten kasvatus, siivous, halu olla rakastettu, halu tulla kuulluksi, vastavuoroisuus, kaupassakäynti, koiranulkoilutus, puhtaus, opiskelupaikan saanti, passi, oleskelulupa, arvostus, yms..

3. UHAT:

yksinjääminen, puhelimen takavarikointi, taloudellisen tuen loppuminen, karkotus, ruutuajan rajaus, luottamuksen menetys, kasvojen menetys, ystävyyden päättyminen, hylkääminen, katuminen, jälki-istunto, hulluksi tulo, rakkaudettomuus, potkut, köyhyyden pelko, julkinen nöyryytys, kotiaresti, ero, maineen menettäminen, työttömyys, päihdekoukku, kelpaamattomuus, pahoinpitely, asunnottomuus, oman äänen kadotus, itsemääräämisoikeuteen kajoaminen, näköalattomuus, seksuaalinen ahdistelu, kaltoinkohtelu, luontokato, totalitarismiin ajautuminen, häpeä, yksinäisyys, väsyminen, burn out, yms..

B) Yhdistäkää pohdintanne jälkeen kolmen yllä olevan kategorian sanoista kolmen sanan sarja (esim. tiedeyhteisö + oman huoneen siivous + karkotus). Voitte rakentaa sanoista ilmeisiä ja toisiinsa sopivia kausaliitteitä tai täysin irrationaalisia sarjoja. Ideana on, että jotkut sopivat jostakin jotakin jonkun uhan pelossa. Ideoikaa 10 sopimussarjaa. GO!

C) Valitkaa seuraavaksi yksi sopimussarja sekä kaksi tunnetta alla olevasta tunnelistasta. Keksikää pieni kohtaus, jonka käsikirjoitusrunkona valittu sopimussarja toimii. Kohtauksen pitää sisältää hetki (ns. käännekohta), jolloin sopimus syystä tai toisesta raukeaa. Tilanne kohtauksen alussa ja lopussa on siis muuttunut. Kohtauksen alun tunnetilan pitää olla eri, kuin se mihin kohtaus päättyy (hyödynnä valittuja tunteita). Uhista huolimatta, voi kohtaus loppua joko onnellisesti tai onnettomasti. Eikun vaan soppareita purkamaan!

4. TUNTEET:

rakkaus, viha, intohimo, pettymys, mustasukkaisuus, kateellisuus, yltyöinnokkuus, suru, toiveikkuus, kiitollisuus, häpeä, tunteettomuus, himo, maanisuus, pelokkuus, tasapainoisuus, hämmennys, ristiriitaisuus, onnellisuus, julmuus, epäusko, seksikkyyys, inho, uteliaisuus, murhanhimo, pettymys, satumaisuus, väsymys, pirteys, julmuus, itseinho, mahtipontisuus, kaikkivoipaisuus, arkuus, rohkeus, depressiivisyys, kuolemanpelko, kataluus, toivottomuus, apeus, tyytyväisyys, tuomitsevuus, avoimuus, raivo, seesteisyys, ilo, kaipaus, hulluksi tulon pelko, avuttomuus, riettaus, lämpö, usko,

tunnekylläisyys, rautahermoisuus, jästipäisyys, pitkäpinnaisuus, rauhallisuus, alistuvaisuus, voitonriemu, yms..

D) Keskustelkaa lopuksi nähdyistä koomisista, traagisista tai tragikoomisista kohtauksista sekä siitä, kuinka moni asia välillämme perustuu lopulta jonkinlaiseen sopimukseen. Pohtikaa myös viime käden syitä, miksi sopimuksia tehdään. Menkää tässä pintaa syvemmälle. Sopimukset eivät useinkaan ole kylmän viileitä, kuten voi yleinen käsitys olla, vaan ne kiinnittyvät usein moniin pinnan alla väreileviin tunteisiin.

3.7 SUKUPUOLIOLETETTUJA VALHEELLISIA KOHTAUKSIA

Muodostakaa pienryhmät ja keskustelkaa avoimesti seuraavista kysymyksistä:

1. Millaisia yleisesti feminiiniseksi tai maskuliiniseksi määriteltyjä piirteitä tunnistat itsessäsi? Käykää kriittinen keskustelu feminiiniseksi tai maskuliiniseksi määriteltyjen piirteiden takana vaikuttavista normeista.
2. Miten sukupuoli vaikuttaa elämääsi eri tilanteissa ja millaisia tunteita se herättää? (koulussa, perheen parissa, ystävien kanssa, harrastuksessa, somessa, muussa mediassa, uimahallissa tai -rannalla, lääkärikäynnillä, työhaastattelussa jne.)

Tehkää keskustelujen jälkeen kolme kohtausta, joissa kaikissa on jokin tietty oletus, joka liittyy sukupuoliin stereotypioihin, rooleihin ja ennakkoluuloihin tai jopa täysin valheellisen tietoon. Ammentakaa materiaaleja todellisista kokemuksista ja eletystä elämästä. Kaikkien kolmen kohtauksen pitää pysähtyä kuin seinään (still-kuvaan), ääneen lausutun, kohdatun tai näytetyn valheellisen oletuksen jälkeen. Tehkää kohtauksista rautalangasta väännettyä opetusmateriaalia, yläteemalla: EI NÄIN!

Keskustelkaa luokassa, kuinka tunnistettavia, yleisiä, tosia tai väärin oletettuja kohtaukset ovat jokaisen esityssarjan jälkeen. Arvioikaa myös sitä, ovatko jotkut sukupuolinormistoon liittyvät oletukset ja tilanteet yleisempiä kuin toiset.

3.8 VAADIMME TASA-ARVOA -MIELENOSOITUS

Aloita tehtävä tekemällä lista vähemmistöistä, joiden kohdalla tasa-arvotyö ja on vielä kesken, ja joiden oikeuksia olisi mielestäsi vahvistettava. Kun olet saanut listan valmiiksi, valitse kolme ryhmää, joille ideoit jonkun kantaaottavan banderolli tekstin / iskulauseen. Etsi sen jälkeen joku pieni figuuri, esine, luonnon kappale, pehmolelu jne... joka voisi edustaa kyseisen ryhmän jäsentä. Kiinnitä iskulause kyltti figuuriin ja aseta se yhteiselle alustalle, johon kaikki mielenosoittajat kootaan. Valitse viimeiseksi yksi hahmoista, jolle kirjoitat erillisen manifestin hänen ryhmänsä oikeuksien puolesta. Perustele vaateesi hyvin. Käykää lopuksi kaikki mielenosoituksen kaikki hahmot läpi ja lukekaa manifestit ääneen. Voitte sijoittaa tekemänne mielenosoituskollaasin jonnekin koulun yhteisiin tiloihin näytille tai tehdä sen vain kertaluonteisena harjoitteena luokassa.

4. KORVAAVAT TEHTÄVÄT

Tähän osioon on koottu korvaavia tehtäviä niille oppilaille, jotka eivät syystä tai toisesta osallistu KOM-teatterin Nukkekotiesitykseen. Tehtävillä halutaan tarjota vetoapua opettajille, jotta teatteriin lähteminen helpottuisi, eikä tuottaisi lisätöitä. Esityksestä pois jääville oppilaille tarjotaan 8 erilaista ja eri tavoin toteutettavaa tehtävää, joista joko opettaja tai oppilas voi valita sopivimman. Toivomme, että kaikille löytyy jotakin.

4.1 PIENI PALA NUKKEKOTIA

Tehtävä on yksinkertainen ja linkittyy Nukkekotiesitykseen alkuperäistekstiin. Lue alla oleva katkelma Henrik Ibsenin näytelmästä *Nukkekoti* (1879) ja vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Mikä on Noran ongelma? Mistä hän haluaa puhua miehensä kanssa?
2. Miten Torvald suhtautuu Noraan? Mistä sen voi huomata?
3. Miksi Nora ajautuu katkelman lopussa tekemäänsä ratkaisuun? Mitä hän ei perimmiltään enää kestä?
4. Mitä normeja katkelmassa rikotaan ja mihin Ibsen ratkaisullaan viittaa 1800-luvun lopun laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa?
5. Minkälaisia sukupuolisia stereotypioita tekstistä löytyy?
6. Miksi näytelmän nimi on "Nukkekoti"? Mitä nimi kuvastaa?
7. Ovatko katkelman tapahtumat relevantteja enää nykyajassa, ja jos niin miten ja missä?

8. Kirjoita lyhyt kirje, jonka Nora voisi kirjoittaa Helmerille yhden kuukauden kuluttua lähdöstään. Mitä hän silloin tuntee, miten hän päätöksensä perustelee, vai katuuko jo kenties?

NORA: Tänä yönä en nuku.

HELMER: Mutta, rakas Nora...

(Nora katsoo kelloaan)

NORA: Kello ei vielä ole paljon. Istu tuohon, Torvald. Meillä on paljon puhuttavaa.

(Nora istuu pöydän toiselle puolelle.)

HELMER: Nora, mitä tämä tarkoittaa? Miksi sinulla on jäykistynyt ilme?

NORA: Istu! Tämä kestää kauan. Minulla on paljon puhuttavaa sinulle.

(Helmer istuu pöydän ääreen Nora vastapäätä.)

HELMER: Säikytät minua, Nora. En ymmärrä sinua.

NORA: Et ymmärräkään. Siinäpä pulma juuri onkin. Sinä et ymmärrä minua enkä minä ole ymmärtänyt sinua – ennen kuin tänä iltana. Ei, älä keskeytä minua. Sinun täytyy kuunnella minua. Tämä on tilintekoa, Torvald.

HELMER: Tilintekoa... mitä tarkoitat?

(Nora on hetken vaiti.)

NORA: Etkö sinä huomaa mitään, kun me istumme näin?

HELMER: Mitä tarkoitat?

NORA: Me olemme olleet naimisissa kahdeksan vuotta. Etkö ole huomannut, että me, sinä ja minä, mies ja vaimo, puhelemme ensimmäisen kerran vakavasti yhdessä?

HELMER: Niin, vakavasti...

NORA: Olemme eläneet yhdessä kahdeksan vuotta – kauemminkin. Emme ole vielä koskaan vaihtaneet vakavaa sanaa vakavista asioista.

HELMER: Olisiko minun siis aina pitänyt uskoa sinulle huolia, joissa et olisi voinut auttaa?

NORA: Ei, en puhu nyt huolista. Sanoin, että emme ole koskaan keskustelleet vakavasti niin, että selvittäisimme jonkin asian.

HELMER: Mutta rakas Nora, miten se olisi auttanut sinua?

NORA: Nyt olemme itse asiassa. Et ole koskaan ymmärtänyt minua. Minulle on tehty paljon vääryyttä, Torvald. Ensin isä, sitten sinä.

HELMER: Mitä? Minä ja sinun isäsi? Me kaksi, jotka olemme rakastaneet sinua lämpimämmin kuin ketään muuta.

(Nora pudistaa päätään.)

NORA: Ette ole koskaan rakastaneet minua. Te vain luulette niin. Teistä on hauska teeskennellä, että olisitte rakastuneita minuun.

HELMER: Mutta Nora, miksi puhut noin?

NORA: Kun olin kotona isän luona, hän ilmaisi minulle kaikki mielipiteensä. Minulla piti olla samat mielipiteet kuin hänellä. Jos ajattelin eri tavalla, salasin sen. Isä ei olisi pitänyt siitä. Hän sanoi minua nukkelapsekseen ja leikki minun kanssani. Niin kuin minä leikin nukeillani. Sitten tulin tähän taloon sinun luoksesi...

HELMER: Voi, mitä sanoja käytäkään avioliitostamme...

(Nora jatkaa puhumista häiriintymättä.)

NORA: Siirryin isän käsistä sinun hoitoosi. Teit aina kaiken juuri niin kuin sinä itse halusit. Omaksuin saman maun kuin sinä omaksuit. Tai sitten teeskentelin niin. Nyt minusta tuntuu, että olen elänyt täällä kuin köyhä. Olen elänyt vain tehdäkseni temppuja sinulle, Torvald. Mutta sitähan sinä tahdoit. Sinä ja isä olette tehneet väärin minua kohtaan. On teidän vikanne, ettei minusta tullut mitään.

HELMER: Oletpa sinä mahdoton. Ja kiittämätön! Etkö ole ollut onnellinen täällä?

NORA: En, en koskaan. Luulin olevani, mutta en koskaan ollut.

HELMER: Etkö ole ollut onnellinen?

NORA: En, ainoastaan iloinen. Sinä olet ollut hyvä minulle, Torvald. Mutta kotimme ei ole ollut muuta kuin leikkimökki. Olen ollut sinun nukkevaimosi. Ja lapset ovat olleet minun nukkejani. Minusta on hauskaa, kun leikit kanssani. Ja sinusta on tuntunut hauskalta, kun minä olen leikkinyt lasten kanssa. Sellaista avioliittomme on ollut.

HELMER: Olet oikeassa, vaikka liioitteletkin. Mutta nyt kaikki muuttuu. Leikin aika on ohi. Nyt on vuorossa kasvatus.

NORA: Kenen kasvatus? Minun vai lasten?

HELMER: Sekä sinun että lasten, rakas Nora.

NORA: Sinussa ei ole miestä kasvattamaan minusta oikeaa vaimoa sinulle. Pidän huolen omasta kasvatuksestani. Sinussa ei ole miestä auttamaan minua. Minun on pakko selvitä yksin. Ja siksi matkustan pois sinun luotasi. Nyt!

(Helmer hypähtää seisaalleen.)

HELMER: Mitä sinä sanoit?

NORA: Minun täytyy olla aivan yksin päästäkseni selville itsestäni. Ja kaikesta, mikä on ympärilläni. Sen vuoksi en voi olla kauemmin luonasi.

4.2 VIRTAEHEVOT DIALOGIROMAANINA

*Menestyskirjailija Emmi-Liia Sjöholm*in uusi taidonnäyte *Virtahevot* on kirja eksyneistä ihmisistä kesäyössä. Touko ja Eevis istuvat kesäyössä kalliolle juttelemaan. Loppu on mandariineja, virtahepoja, nähdyksi tulemisen kaipuuta ja sen pelkoa. Ensisijaisesti äänikirjaksi kirjoitettu *Virtahevot* on dialogi omaani, joka kuvaa herkkyydellä ja huumorilla kahden ihmisen välistä hetkeä, joka ei merkitse mitään, mutta jossa kuitenkin on kokonainen maailma.

Tehtävänä on lukea tai jos mahdollista, niin kuunnella *Virtahevot*-teos joko yksin tai parin kanssa ja äänittää sen jälkeen tallenne kyseisestä lukukokemuksesta. Tallenne voi olla n. 5-10 min. joko monologi tai vuoropuhelusta rakentuva äänite.

Vastaa tallenteessa ainakin joihinkin seuraavista kysymyksistä:

Mitä teoksesta jäi mieleen?

Minkälaisia tunteita teos synnytti?

Miten Toukon ja Eeviksen suhde kehittyi teoksen aikana, ja miten kuvailisit sitä?

Minkälaiseen aikaan, paikkaan ja ympäristöön tapahtumat sijoittuivat?

Miten kerronta eteni ja mitä mieltä olet teoksen "juonesta"?

Minkälaisia samaisatumpintoja teoksesta löysit?

Oliko luku-/kuuntelukokemus hyvä vai huono, ja mistä teos lopulta kertoi?

Emmi-Liia Sjöholm: Virtahevot. Kosmos. 2022. Lukijat Samuli Niittymäki ja Pihla Viitala. Kesto: 3h 34 min.

Kuuntele halutessasi muutama *Kirjallisuuspiiri Tulusto & Kylmälä* podcast-jakso alkupalaksi, ennen kuin nauhoitat oman tallenteesi:

<https://areena.yle.fi/podcastit/1-50980599>

4.3 BARBIE-ELOKUVA - JOHDANTOKURSSI FEMINISMIIN

Loppukesästä 2023 Greta Gerwigin ohjaama Barbie-elokuva valtasi valkokankaat ja sai sensaatiomaisen vastaanoton ympäri maailman. Jos et ole vielä nähnyt elokuvaa, tee se nyt. Tehtävänä on katsoa Barbie-elokuva ja pohtia sen avaamaa keskustelua tasa-arvoisemmasta maailmasta, jossa kaikilla olisi yhtäläiset oikeudet.

Kirjoita elokuvan jälkeen vapaamuotoinen teksti näkemästäsi. Kirjoita auki oivalluksia, joita elokuva tuottaa ja pohdi miksi elokuvaa on kutsuttu myös feminismin alkeistunneiksi? Miten Barbie-elokuva pureutuu aikaamme ja nostaa esiin sukupuolten välillä kyteviä ongelmia? Tuo esiin elokuvassa ja tosimaailmassa esiintyvät sukupuolittuneet normit, tilanteet ja stereotypiat sekä elokuvan esittämä ratkaisu ongelmiin. Pohdi myös mitä tapahtuu miesten maailmalle ja miehille, kun naiset haluavat puolittaa kakun? Onko tasa-arvo aiheena ikuinen sidostesukka, jota revitään puolin ja toisin, vai voiko voimasuhteet jakautua lopulta tasan, niin että kaikki voisivat elää oman näköistä elämää koko kirjon mitalta? Valitse tehtävän vapaamuotoisuudesta huolimatta yksi alla olevista näkökulmista, jolla elokuvaa tarkastelet ja tekstin kirjoitat:

YHTEISKUNTAKRIITTINEN: Katso elokuvaa yhteiskuntakriittisestä näkökulmasta. Pohdi millä tavoin elokuvan maailma kuvaa nykyistä yhteiskuntaa, arvomaailmaa, voimasuhteita, parisuhdetta ja jakautuvia työtehtäviä. Mieti elokuvan nimen ja sisällön suhdetta. Mitä pinkillä rautalangasta väännetyllä tilannekomiikalla halutaan sanoa? Ovatko huomiot päteviä, yleisiä ja tosia omassa yhteiskunnassamme?

NAISNÄKÖKULMA: Katso elokuva naisnäkökulmasta käsin. Pohdi, miten elokuvan naiset ja päähenkilö kuvataan. Mikä on naisen malli? Mikä on sallittu ja mikä ei? Minkälaisia ulkonäköpaineita naiskuvaan on ladattu? Entä mikä on naisen perimmäinen tehtävä? Kuvaako elokuva myös suomalaisen naisen stereotyyppioita? Tunnistatko itsesi, läheisen ystäväsi tai perheenjäsenesi jostakin tilanteesta?

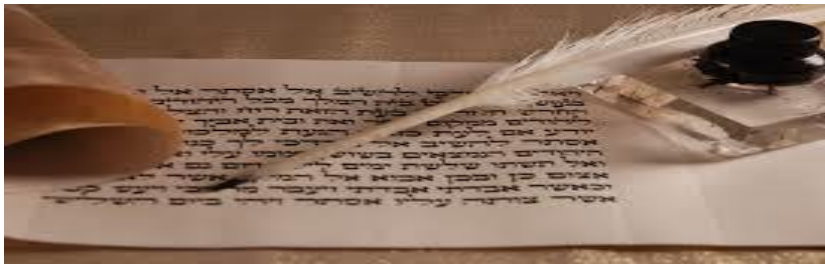
MIESNÄKÖKULMA: Katso elokuva miesnäkökulmasta. Pohdi millaiseksi miesoletettu elokuvassa kuvataan? Mikä on miehen osa vai onko niitä useita? Mitä roolia mieheltä odotetaan ja sallitaan? Voiko mieskin jäädä vain silmäkarkki tasolle? Kuvataanko elokuvassa suomalaista nykymiestä vai ovatko elokuvan esiin tuomat oletukset miehestä vieraita Suomessa? Tunnistatko itsesi, läheisen ystäväsi tai perheenjäsenesi jostakin?

PSYKOLOGINEN: Katso elokuva psykologisesta näkökulmasta käsin. Kiinnitä erityistä huomiota henkilöiden keskinäisiin suhteisiin ja käyttäytymiseen. Havainnoi kieltä, oletuksia, tapoja ja ja hahmojen pyrkimyksiä. Muuttuuko pyrkimykset elokuva edetessä ja jos, niin mihin suuntaan? Löydätkö elokuvan henkilöiden väliltä aitoa tunnetta vai pelkkää valheellista ja opittua koreografiaa? Onko elokuvassa itsepetosta tai kollektiivista petosta, ja jos niin miten nämä petokset ratkaistaan?

RISTIRIITAINEN: Katso elokuva sen ristiriitaisuuksien läpi. Kiinnitä huomiota erityisesti kohtiin, joissa ns. "näkymätön kertoja" vieraannuttaa katsojan elokuvan maailmasta esimerkiksi rikkomalla tapahtumien ajallista järjestystä tai jättämällä epäselviä kohtia ilmaan. Pohdi myös kohtia, joissa esiintyy selkeää kaksinaismoralismia tai esiin tuodaan asioita, joihin et katsojana usko. Mitä vaikeaa esim. Barbien hahmossa feminismiin kuulakuvana voisi olla? Minkälaisia ristiriitoja löydät muista hahmoista, entä juonenkäänteistä ja loppuratkaisusta? Onko elokuva ja tosielämä ristiriidassa keskenään?

4.4 RUNOANALYYSI

Runon lukeminen vaatii avointa mieltä. Jo ensimmäisellä lukukerralla kannattaa merkitä muistiin mieleen tulevia asioita, sillä runon tulkinta nojaa usein mielikuviin, joihin analyysissa voi etsiä perusteita. Nykyrunosta ei aina ole mahdollista koota yhtä ehjää tulkintaa, jota kaikki yksityiskohdat tukisivat, vaan usein tuloksena voi olla useita keskenään ristiriitaisiakin näkökulmia.

Eräs hyvä lähtökohta analyysille on pyrkiä selvittämään **mitä runo yrittää sanoa** (mikä on sen ydin) **ja millä keinoin se tekee niin** (perustelu tulkinnalle)? Valitse alla olevasta kolmesta runoista yksi ja analysoi se seuraavia kysymyksiä apunasi käyttäen?

- Minkälaisia aiheita runo käsittelee? Miten se näkyy sanastossa?
- Milloin runo on ilmestynyt? Saako ilmestymisajan tapahtumista ja arvoista apua runon aiheen määrittelyyn ja tulkintaan?
- Millainen on runon rakenne: mitä voit sanoa säkeiden ja säkeistöjen pituudesta?
- Minkälaisia vihjeitä runon nimestä voi saada tulkintaan, mitä jos runolta puuttuu nimi, mitä siitä voi päätellä?
- Millainen on runon tilanne, tunnelma tai tapahtuma?
- Muuttuuko runon tunnelma jossakin kohdassa? Jos, niin mistä se johtuu?
- Minkälaisia kielikuvia runossa on? Mitä niiden avulla sanotaan?
- Minkälainen sävy runossa on, ja mistä se syntyy?
- Tarkastele runon ympäristöä, henkilöitä ja tapahtumia.
- Kuka on runon minä? Mitä hänestä saa irti? Mitä runon minä tekee, kokee, tuntee ja ajattelee? Mikä positio hänellä on runon tapahtumiin?
- Mitä laajempaa ilmiötä runon tunnelma tai tapahtuma voisi kuvata?
- Ja lopulta, mikä on mielestäsi runon sanoma?

Laadi yhtenäinen teksti, jossa erittelet ja tulkitset valitsemaasi runoa edellisiä kysymyksiä hyödyntäen. Tuo aloituskappaleessa esiin runon perustiedot: kirjoittaja, runon nimi ja ilmestymisaika. Esittele myös runon aihe lyhyesti.

Tarkastele sen jälkeen runon keinoja jossakin johdonmukaisessa järjestyksessä. Säästä kokoava tulkinta lopetuskappaleeseen. Kirjoita runosta preesensissä.

1. RUNO

vedän ensin ylleni
pehmeän siniruutuisen pumpulipaitasi
sitten otan farkut
joista kasvoit ulos viime keväänä
kun palelen etsin puserosi
v-aukkoisen harmaan
sinun tuoksusi

nyt minulla on vain sinun vaatteitasi ihollani

koetan tavoittaa sinut
sinun itsesi sisältä

Märta Tikkanen: Pimeys ilon syvyys (1981)

2. POHJOLAN KEVÄT

Kaikki pilvilinnani ovat lumen lailla sulaneet,
kaikki unelmani ovat veden lailla valuneet pois,
ja kaikesta siitä, mitä rakastin, on jäljellä ainoastaan
sininen taivas ja muutamia kalpeita tähtiä.

Tuuli liikkuu hiljaa puiden lomassa.

Tyhjyys lepää. Vesi on vaiti.

Vanha kuusi valvoo ja muistelee

valkoista pilveä, jota se on suudellut unessa.

Edith Södergran: Levottomia unia (1929)

3. RUNO

Sinulla on se beige takkisi,
kopisevat korot,
joita en kuule ikkunana läpi,
aurinkoa pääskysten läpi.

Sinä lähdit,
keittiön ikkunassa on sormenjälkiä,

auringossa pääskysten jälkiä.
Pidän sinua lähelläni.

Sinä lähdit
irtosit ikkunanpuitteista
kuin auringon valo.
Irtosit minuun.

Tomi Kontio: Ilman nimeä olisit valoa (2011)

Katso myös Anna Uusiniityn video: *Miten runoa analysoidaan?* alla olevasta linkistä: http://saosaat.blogspot.com/2015/03/runoanalyysi_16.html

4.5 MAAILMA ILMAN ESITAISTELIJOITA

Henrik Ibsen oli aikansa radikaali uudistaja, runoilija ja näytelmäkirjailija, saaden aikaan suurta kuhinaa näytelmillään Euroopassa 1800-luvun lopussa. Ibsen oli osa suurempaa liikehdintää, jossa haastettiin vallalla olevat luutuneet sukupuoli-asetelmat ja viktoriaaniset arvot suuren vastustuksen saattelemana. Tähän tasa-arvotyöhön on moni taiteilija-esitaistelija Ibsenin lailla osallistunut nyt ja silloin. Työ tasa-arvon edistämiseksi on vaatinut paljon ponnisteluja, eikä se ole ohi vielä. Tehtävä on seuraava:

1. Etsi ja nimeä kolme kiinnostavaa taiteilijaa, jotka ovat toimineet esitaistelijoina tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä eri aikakausina maailmassa.
2. Mainitse kultakin taiteilijalta yksi merkittävä teos sekä se, mihin maailmanaikaan ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen teokset luotiin.

3. Tuo ilmi myös teoksen vastaanotto ja minkälaista muutosvoimaa teos on tullessaan mahdollisesti tuonut (nyt tai myöhemmin).
4. Kirjoita viimeiseksi kolme dystooppista kuvausta (kunkin taitelijan kohdalta) minkälainen maailma voisi olla ilman näiden esitaistelijoiden työtä. Sijoita kuvaukset kuvitteelliseen maailmaan järjestämällä tilanteita, voimasuhteita ja asetelmia. Kuvaus voi olla jokin arkipäiväinen tapahtuma, mutta eri linssin kautta katsottuna, jos kaikki olisikin mennyt toisin. Kuvittele, että valitsemillasi taiteilijoilla, olisi ollut valtavasti vaikutusta maailman historiaan ja tapahtumien kulkuun töidensä kautta. Minkälaisia dystooppisia maailmoja jäimme onneksi vaille?

4.6 PATSAILLA TAVATAAN

1. Etsi tietoa minkälaisia patsaita Helsinkiin on pystytetty. Nimeä 5 kiinnostavinta patsasta mielestäsi ja perustele valintasi.
2. Etsi tietoa kenen tai minkä asian muistoksi patsaat on tehty ja kerro myös nämä faktatiedot.
3. Katso patsaiden kartta- ja paikkasijainti sekä mitä patsaan sijoituspaikka kertoo patsaan merkityksestä? Onko patsas asetettu jonnekin syystä ja mikä sen kommunikoivuus ympäristöönsä on?
4. Käy ottamassa itsestäsi ja viidestä valitusta patsaasta kuvat. Sommittele itsesi kuvaan haluamallasi tavalla, siten että tilanteen merkitys hieman muuttuu sinun tullessa osaksi patsasta. Kuvat ovat itsenäisiä valokuvateoksia.
5. Lisää kuvaan ajatusäänet tai puhekuplat (toteutustapa vapaa). Yritä tuoda kyseisessä minialogissa esiin aihe, joka liittyy patsaaseen tai tilanteeseen, jonka kuvalla luot. Voit myös olla samaa tai eri mieltä patsaan kanssa.
6. BONUS-tehtävä: Ideoi uusi patsas, henkilö, tai jotenkin muuten sinulle tärkeä muistomerkki ja mieti, minne patsaan sijoittaisit ja miksi?
7. BONUS-tehtävä: Laadi aloite, jossa ehdotat ideoimaasi patsasta tai muuta muistomerkkiä toteutettavaksi. Perustele aloitteessa ehdotuksesi mahdollisimman hyvin, kuka, ketkä ja mikä ansaitsisi uuden patsaan?

4.7 HAVAINNOINTITEHTÄVÄ: "SUURI MISSIO"

Tämä tehtävä perustuu ympäristön havainnointiin, tarkkailuun ja tulkintaan. Asetu jonnekin julkiseen tilaan, missä voit tarkkailla ohikulkevia ihmisiä. Etsi jokin tilanne tai tapahtuma, joka syystä tai toisesta pomppaa esiin kuvasta. Älä valitse tilannetta, vaan anna tilanteen tapahtua ja tulla sitä kautta valituksi.

Kun havainnoit tapahtumaa, kiinnitä huomiota henkilön/henkilöiden pyrkimyksiin, toimintaan, kehonkieleen, kommunikaatiotyyliin, tunnetiloihin, rytmiin sekä siihen miten tapahtuma asettuu ympäristöönsä ja miten muut siihen siihen reagoivat. Onko tapahtuma luonnollinen osa ympäristöä, vai erottuuko se siitä?

Mieti miksi juuri tämä tapahtuma tai nämä henkilöt kiinnittävät huomiosi? Pohdi myös liittyykö tilanteeseen jotakin normistoa myötäilevää tai rikkovaa toimintaa?

Kirjoita seuraavaksi kuvitteellinen tarina "Suuri missio" tapahtuman ympärille, (mitä tapahtui ennen ja mitä tapahtuu jälkeen todistamasi hetken), niin että upotat havaintosi tarinan keskiosaan. Kuvittele mistä tarinan henkilöt olisivat tulossa ja mihin menossa? Hetki, jonka todistit oli pieni, mutta sitä ympäröi suurempi tarina "suuri missio", mikä se on? Mitä salaisuuksia henkilöillä voisi olla? Ja mitkä ovat heidän pyrkimyksensä?

Summa summarum, kirjoita todellisuudesta kumpuava, mutta mielikuvitusta hyödyntävä "Suuri missio" seuraavan rakenteen kautta:

1. Tarina ennen tapahtumaa (keksitty)
2. Havainnointihetki (todellinen)
3. Se, miten tarina lopulta päättyy (keksitty)

Nimeä lopuksi tarina "Suureksi missioksi", mutta tarkenna vielä, mistä suuresta missiosta mahtaa olla kyse? Tarinan eri osiot muodostavat Aristoteleen draaman

kaarta noudattavan rakenteen, jossa on 1.alku 2. keskikohta ja 3 loppu. Näin olet luonut todellisuuteen perustuva, mutta fiktiivisesti maustetun mininäytelmän.

4.8 MATKALLA

Tehtävänä on kirjoittaa matkakuvauks jostakin jonnekin. Matkan määränpää voi olla lähellä ja tai kaukana. Se voi olla arkinen tai kerran elämässä -seikkailu. Käytä kirjoituksen lähtökohtana jotain todellista matkaa, jonka olet tehnyt joko jalan tai jollakin kulkuvälineellä, jotta voit tehdä kuvauksen tarkasti. Mieti ennen kun alat kirjoittamaan mistä mihin matkustat ja mikä on matkasi syy. Konkreettisen matkan lisäksi lisää tekstiin myös metataso, jonkinlainen kasvutarina, jonka kirjoituksen minä-henkilö tekee päänsä sisällä matkalla ollessaan. Kyseessä voi olla oivallus, muutos, havahtuminen, päätös, tilannekuvan kirkastuminen, valheesta herääminen, jonkun asian myöntäminen tai ymmärtäminen. Tekstin tarkoitus on kuvata paitsi konkreettista matkaa, myös minä-henkilön sisäistä muutosta. Voit halutessasi hyödyntää seuraavia ohjeita tai osia siitä:

1. Minä-henkilö lähtee matkalle. Kuvaa miten hän kulkee, millä hän menee, mitä konkreettisia toimia hän suorittaa, jotta matka voi alkaa.
2. Kuvaa ympäristöä. Mitä minä-henkilö näkee, kuulee, tuntee, haistaa tai maistaa. Esim. aseman seutua ja sen pieniä yksityiskohtia, huoltoaseman vettynyttä kumisämpylää, liian raskaan vierustoverin parfyymien tuoksun yms... Käytä kuvauksessa kaikkia aisteja hyväksi.
3. Minä-henkilö istuu kulkuvälineissä tai kävelee. Kuvaa hänen ajatuksiaan tai tunteitaan juuri nyt. Ajatukset voivat liittyä joko käsillä olevaan hetkeen tai johonkin häntä pohdituttavaan muuhun asiaan. Tarkoitus on, että pelaat kahdella tasolla (konkreettisella ja sisäisellä maailmalla) läpi kirjoituksen. Voit itse valita, milloin ajatus on sisäisissä ja milloin ulkoisissa asioissa. Tee kuitenkin selväksi, kumpaa todellisuutta kulloinkin kuvaat.
4. Kirjoita mitä minä-henkilölle on tapahtunut ennen matkaa. Pyri vihjailemaan käsillä olevan matkan syy, vaikka et sitä suoraan tekstin alussa paljastaisikaan. Anna kuitenkin pieniä vihjeitä lukijalle.

5. Kirjoita nykyhetkeen liittyvä pieni vuoropuhelu, jonka minä-henkilö käy jonkun toisen matkustajan kanssa. Keksi syy miksi keskusteluun ajaudutaan.

6. Matkalla (kadulla tai kulkuvälineessä) tapahtuu jotain, joka varastaa minä-henkilön huomion. Mitä? Tapahtuma laukaisee minä-henkilön sisäisen prosessin, niin että hän muistaa, oivaltaa tai ymmärtää jotakin.

7. Minä-henkilö havahtuu ajatuksistaan ja katselee ikkunasta ulos. Mitä hän näkee? Se mitä hän näkee, aiheuttaa hänessä jonkin tunteen. Miten tunne liittyy tarinaan?

9. Minä-henkilö nukahtaa ja näkee unta. Kirjoita uni, vaikka lyhytkin, joka jollakin tavalla tarjoaa vastaukset hänen pohtimaansa asiaan. Kun minä-henkilö havahtuu hereille, hän tietää miten hänen tulee toimia.

10. Minä henkilö tulee perille. Kuvaa miltä hänen määränpänsä näyttää. Kerro mitä hän tekee, kenen luokse tai minne menee, ja mihin ratkaisuun hän on päätenyt. Tässä kohtaa voit paljastaa matkan syyn ja ratkaisun.

Hyvää matkaa!

Tässäpä tämän kertainen opepaketti kaikessa uutuudessaan. Olkaapas hyvät ja käyttäköhän runsain mitoin hyödyksenne!

Oivalluksia, elämyksiä ja luovia löytöjä toivottavat Jenni, Malla ja Rosa